

La Tierra te llama

Weerstandsetniciteit bij gaucho's in Chicoana te Argentinië

Universiteit Utrecht

Rachel van Wieren

Bachelorscriptie Culturele Antropologie 2008-2009

La Tierra te llama¹

Weerstandsetniciteit bij gaucho's in Chicoana te Argentinië

Foto op de omslag is genomen door Rachel van Wieren, tijdens de veldwerkperiode.

Rachel van Wieren
rachel_van_wieren@hotmail.com

Juni 2008

Studentnummer: 3062791

Begeleid door: M. Oosterbaan

¹ La tierra te llama: de aarde roept naar je. Deze mooie woorden kwamen naar boven tijdens een diepte-interview met Noní. Een gaucha die niet afkomstig uit een gaucho- familie. Zij verklaarde met deze vier woorden waarom zij gaucha was geworden.

*salta es una mujer
de historia de gaucho's de guemes
y en su memoria quedo
por siempre
y en su memoria quedo
por siempre²*

² Salta es una mujer: een veelgezongen folklore tekst die gaat over de schoonheid van de Provincie Salta. Vertaling is terug te vinden in bijlage 4.

Voorwoord

Het gehele proces, van het ontwikkelen van de onderzoeksopzet, het daadwerkelijke veldwerk en tot het schrijven van deze scriptie is ontzettend leerzaam geweest. Eigenlijk is met één gezegd alles te beschrijven: 'soms zit het mee, soms zit het tegen'.

Zonder de emotionele steun van Christa de Boks, Mari-Lois le Roux en Moncica en haar familie 'de tiempo mio' had ik vooral de moeilijke periodes niet zo snel te boven gekomen. Bedankt meiden voor het opvangen toen ik gebroken terugkwam van mijn niet zo geslaagde avontuur in Cordoba en het meedenken tijdens het onderzoek! Ook wil ik Katherine Muller bedanken voor de opbouwende gesprekken in de eerste twee weken van de veldwerkperiode en de nodige ontspanning tijdens ons bezoek aan de Braziliaanse kust.

Tegen mijn familie, voornamelijk mijn ouders en een aantal goede vrienden, Leanne, Marieke, Marjolein en Maaïke in het bijzonder, wil ik zeggen: 'Bedankt voor alle steun en het geduld tijdens mijn onderzoeksperiode'. Ik vind het ook belangrijk om een dankwoord te richten aan Donja Groeneveld, die ondanks al haar eigen drukke bezigheden de tijd heeft genomen om deze complete scriptie op spel- en stijlfouten na te kijken.

Tijdens mijn veldwerkperiode heb ik enorm veel steun en hulp mogen ontvangen van Antenor Maximo Vera. Bedankt voor de morele steun, voor de introductie bij andere informanten, het meedenken, het discussiëren en uiteraard ook voor de broodnodige ontspanning op zijn tijd. Tijdens het gehele proces stond je dichtbij me, bedankt voor alles!

Dit onderzoek had ik nooit tot een goed einde kunnen brengen zonder de gastvrijheid en bereidwilligheid van al mijn informanten. Ik heb het gevoel jullie nooit genoeg te kunnen bedanken, maar ik doe het toch via dit voorwoord, bij deze een pluim voor de gaucho's in Chicoana. Putchola en Enrique Carbia: 'Bedankt voor de gastvrijheid in respectievelijk 'mijn' appartementje en de op finca Sayta'. Speciaal voor iedereen in Chicoana die me heeft geholpen om dit onderzoek tot stand te laten komen een dankwoord in het Spaans:

Durante todos mis estudios en Chicoana tenía el placer para recibir un monton de apoyo de Antenor Maximo Vera. Gracias por el apoyo moral, gracias por introducirme a otros informantes, gracias por todo tus pensamientos y la oportunidad de debatir con vos. Tambien quiero agradecerle por los tiempos de relajarnos: Gracias!

Sin la hospitalidad y la complecencia de mis informantes, este estudio no era possible. Tengo el sentimiento que nunca puedo agradecerlos suficiente, pero asi algunas palabras para decir Gracias! Queiro dar el parabién a todos los gaucho's de Chicoana.

Putchola y Enrique Carbia: Gracias por la hospitalidad en respectivamente el piso 'mio' y la finca 'Sayta'.

Als laatste wil ik Martijn Oosterbaan noemen, bedankt voor de begeleiding en de feedback tijdens het gehele proces.

Gracias a todos! Rachel van Wieren

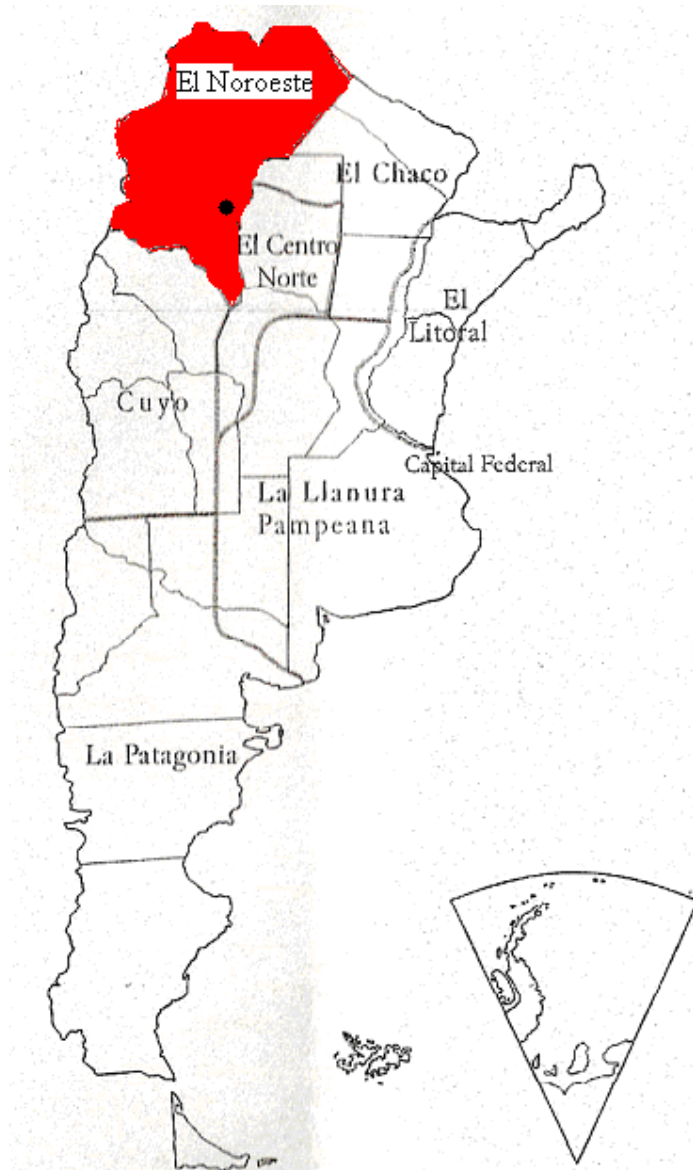
Inhoudsopgave

	Geografische kaart	7
	Inleiding	8
1	Context	10
1.1	Gaicho en zijn origine	10
1.2	Gaicho's en het dorp Chicoana	11
1.3	Onderzoekspopulatie	12
1.4	Methodologie	14
2	Theoretisch kader	16
2.1	Gemeenschap	16
2.2	Identiteit als veranderlijk construct	17
2.3	Etniciteit als onderdeel van identiteit	19
2.4	Mondialiseringprocessen	20
2.4.1	Mondialiseringdiscours	20
2.4.2	Culturele heterogenisatie en economische homogenisatie	21
2.5	Weerstandsetniciteit	22
2.6	Verhouding tussen identiteit en etniciteit	24
3	Gaicho identiteit	25
3.1	Gaicho es alma	26
3.2	Verschillende typen gaicho's	30
3.3	Gaicho-identiteit op verschillende niveaus	31
3.4	Acceptatie van gaicho's uit niet-gaicho families	35
4	Nadruk op verschil	38
4.1	Kleding	38
4.2	Gauchito Gil en andere tradities	41
4.3	De verschillende generaties	42
5	Gaicho's en etniciteit	46
5.1	Gaicho's als etnische groep	46
5.2	Weerstandsetniciteit	47
	Conclusie	51
	Bibliografie	53
	Boeken en artikelen	53
	Verwijzing film	55
Bijlagen:		
1	Reflectie op het onderzoek	56
2	resumen en Español	59

3	Recensie van de film: GAUCHO'S: if you don't get on, you won't fall of.	61
4	De teksten en vertaling van de gebruikte folklore liedteksten	62
	Salta es una mujer	63
	El corralero	64
	El viejo	63

Geografische kaart

Onderstaande kaart geeft een overzicht van de verschillende gauchoregio's in Argentinië, zoals die door Sessa (onbekend) zijn gedefinieerd en door de gaucho's in Chicoana regelmatig genoemd worden. Het onderzoeksdorp Chicoana ligt in de roodgekleurde gauchoregio; het noordwesten van Argentinië. Het dorp zelf is aangegeven met de zwarte stip.

3

³ Geografische kaart afkomstig uit Sessa (onbekend:466) Bewerkt door Rachel van Wieren.

Inleiding

Hier had een zin kunnen staan die beschrijft hoe romantisch het leven van een gaucho is. Een zin kortom, die de stereotypen bevestigt. Die staat hier echter niet, want het leven van een gaucho is hard, het 'romantische' slapen naast het kampvuur, onder de sterrenhemel, is niet meer. Het leven van de gaucho is veranderd, ook deze gemeenschap heeft een einde gemaakt aan het nomadenbestaan van vroeger; de eenzaamheid is verleden tijd.

Dat deze romantiek nog wel bestaat bleek toen ik gedurende vier dagen mee heb gewerkt op de campo van Roberto Mena, één van de weinige gaucho's in Chicoana die nog steeds koeien heeft met het doel om deze te verkopen en hier geld mee te verdienen. Om een kort beeld te schetsen van hoe deze vier dagen en het dagelijks leven van de gaucho's er voor de komst van de tabaksindustrie uitzag, hieronder een kort dagboekfragment, geschreven op 17 februari 2009:

Wederom vertrekken we (Roberto en ik) naar de grote campo⁴ aan de overkant van de weg, dit keer moeten we koeien checken die helemaal achterin staan en we moeten dus behoorlijk ver rijden: in rustige galop trekt het mooie landschap aan me voorbij; grasvelden, riviertje, meren, roofvogels, loeiende koeien (het lijkt wel alsof ze voor me applaudisseren), bloemen, een frisse kou vroeg in de morgen die later veranderd in een brandende zon, distelplanten die af en toe toch nog even lekker in je voeten prikken, bomen waar mijn paard keer op keer van schrikt en dan stilstaat of opzij springt... Helemaal achterin de campo (het heeft ons zonder stoppen denk ik ongeveer 2 uur gekost om hier in rustige galop naartoe te rijden) is het tijd voor pauze. Het is zover; ik voel elke spier in mijn lichaam bij elke stap die het paard zet en ik ben bang dat als ik van het paard afstap ik er met geen mogelijkheid meer op zal komen. Een echte gaucha⁵ ben je niet voor niets, dat wordt me nu wel duidelijk... wat een vakmanschap.

Voor mij werd in deze paar dagen duidelijk hoe mooi, maar vooral ook hoe zwaar het leven van de gaucho's vroeger geweest moet zijn. Automatisch kwam bij mij de gedachte naar boven dat de gemiddelde gaucho het nu toch beter moet hebben dan toen; een stuk meer rust, duidelijke werktijden en niet de verantwoordelijkheid en economisch risico hoeven dragen over het vee. Al snel bleken de gaucho's het hier niet mee eens te zijn, weemoed naar vroeger is aan de orde van de dag. Terugverlangen naar het leven voor de tabaksindustrie en wegdromen bij de geromantiseerde verhalen van de oudere generatie zijn eerder regel dan uitzondering. Hoe gaat deze gauchogemeenschap om met deze veranderingen?

⁴ Campo: platteland, de plek waar de gaucho's hun koeien houden.

⁵ Gaucha: een vrouwelijke gaucho. Meer hierover in het empirisch deel.

Dit onderzoek gaat over veranderende identiteit van gaucho's; over de effecten van de mondialisering en tabaksindustrie op de identiteit van de gaucho's. En belangrijker, over hoe de gevoelens betreffende gemeenschap, identiteit en etniciteit hierdoor beïnvloed worden.

Dit onderwerp is uitermate geschikt voor de binnen de Antropologie veelvuldig gebruikte onderzoeksmethoden: Participerende observatie. Dit samen met kwalitatieve interviews en groepsgesprekken zorgt voor een compleet en veelzijdig beeld van de sociale werkelijkheid, zoals die door de gaucho's in Chicoana beleefd wordt.

In dit kleine dorpje in het Noordwesten van Argentinië is zelden echt antropologisch onderzoek gedaan en daarnaast heeft de wetenschap de laatste decennia geen aandacht besteed aan de gaucho's. Wetenschappelijk gezien is dit onderzoek dan ook zeker relevant; het kijken naar de effecten van mondialisering met betrekking tot onderbelichte gemeenschappen kan een bijdrage leveren aan de wetenschappelijke discussie rondom thema's als mondialisering, identiteit en etniciteit. Dit onderzoek belicht de reactie van een kleine gemeenschap die te maken krijgen met gedwongen economische homogenisatie, zeker op dit vlak draagt dit onderzoek bij aan de bredere wetenschappelijke discussie.

De maatschappelijke relevantie zit hem in het feit dat ontzettend veel mensen graag meer willen weten van het dagelijks leven van, de tot de verbeelding sprekende, gaucho's. Dit onderzoek geeft geïnteresseerden de mogelijkheid hiertoe.

Om een duidelijk beeld te schetsen van de omstandigheden van het onderzoek gaat hoofdstuk 1 hier op door; een beschrijving van de gaucho en zijn origine, het dorp, de onderzoekspopulatie en de methodologie. In deze inleiding zijn de begrippen identiteit, etniciteit en mondialisering al een aantal keer genoemd. Deze sleutelbegrippen worden dan ook in een theoretisch kader geplaatst in het tweede hoofdstuk. Paragraaf 2.1 gaat in op het begrip gemeenschap, 2.2: identiteit, 2.3: etniciteit, 2.4: mondialiseringprocessen en met name homogenisatie en heterogenisatie, 2.5: weerstandsetniciteit en 2.6: spanningsveld tussen identiteit en etniciteit.

Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van gaucho identiteit, aan de hand van de empirische informatie worden de verschillende typen gaucho's, identificatieniveaus en de acceptatie van gaucho's uit niet- gaucho families besproken. Vervolgens legt hoofdstuk 4 de nadruk op verschil, door het bespreken van de kleding, tradities en de verschillende reacties van de oudere en de jongere generaties. Uit de eerste twee empirische hoofdstukken blijkt dat niet alleen de grenzen van de etnische groep van belang zijn maar dat er ook binnen de groep reden is tot discussie, insluiting- en uitsluitingprocessen. Hoofdstuk 5 legt de verbinding met de gaucho's als etnische groep en bespreekt waarom er sprake is van een weerstandsetniciteit. Het geheel wordt afgesloten met een korte conclusie.

Deze scriptie laat zien dat de mondialisering en tabakindustrie grote invloed hebben op de identiteit van de gaucho's in Chicoana en dat dit geheel leidt tot een weerstandsetniciteit.

1: Context van het onderzoek

In de context van het onderzoek wordt de origine van het woord 'gaucho' beschreven, alsmede de veranderde beeldvorming en leefsituatie van de gaucho's. Dit gebeurt in paragraaf 1.1. Paragraaf 1.2 gaat vervolgens in op de lokale situatie in Chicoana, de economische veranderingen en de oorlog tegen de kolonisten die volgens velen zijn oorsprong vindt in Chicoana en de bijbehorende vallei: Valle del Lerma. Paragraaf 1.3 beschrijft de onderzoekspopulatie en hoe deze benaderd is. Paragraaf 1.4 gaat in op de methoden die bij dit onderzoek gebruikt zijn.

1.1 Gaucho en zijn origine

Er was eens een man, geboren en getogen in het Noorden van Argentinië. Zijn enige eigendom was een paard, deze was zijn beste vriend en tegelijkertijd zijn economische veiligheid. Deze man sliep 's nachts onder de sterrenhemel en naast het kampvuur, reed overdag te paard door de bergen, al vechtend voor zijn vrijheid en onafhankelijkheid. Dit is de man die men een gaucho noemt (Nichols 1941).

Dit voorbeeld van hoe een gaucho zijn leven leidde geeft een geromantiseerd beeld van het harde leven van een gaucho in het begin van de twintigste eeuw, aangezien het afkomstig is uit een roman. Echter geeft het wel weer hoe de gaucho's zelf terugkijken op de lang vervlogen tijden. Menig gaucho in Chicoana heeft tijdens interviews een soortgelijk beeld geschetst van het leven van zijn voorouders. Er zit echter wel een grote kern van waarheid in, de gaucho's van vroeger hadden geen vaste woon- en verblijfplaats en zwierven door Argentinië om te overleven van wat het land hun bracht. Tegenwoordig wonen de gaucho's wel in dorpen en hebben ze hun nomadenbestaan opgegeven. Er heeft dus een duidelijke verandering plaatsgevonden. De gaucho heeft zich aangepast aan de moderne tijd. Hij leeft bij zijn gezin, van waaruit hij zoveel mogelijk het gaucho leven in stand probeert te houden en de tradities te handhaven, zoals die voor de generaties voor hem ook van belang waren. Dit laatste is op dit moment behoorlijk moeilijk in Chicoana, aangezien door de komst van de tabaksplantages het zelfstandige en onafhankelijke leven van veel gaucho's voorbij is. Velen werken als loonarbeider voor deze tabaksplantages. Hierover later in deze context meer.

Het woord 'gaucho' wordt in de letteren veel besproken. Er zijn twee verschillende meningen over waar het woord vandaan komt. Beiden verwijzen naar de gemixte afkomst van de gaucho's. Richard Slatta (1983) is van mening dat het woord oorspronkelijk uit het Arabisch komt of uit het Andalusisch dialect. Anderen zijn van mening dat het gebaseerd is op het woord 'huaco', wat 'weeskind' betekent in de Indische taal en zou slaan op het eenzame leven van de gaucho.

In het voorbeeld waarmee de context begon, gaat het alleen maar over een gaucho

man wat doet vermoeden dat gaucho's altijd mannen zijn. Dit is echter niet het geval, er zijn wel degelijk vrouwen die tot deze groep behoren, zij worden gaucha genoemd. Wanneer het over zowel mannelijke als vrouwelijke gaucho's gaat zal ik deze benoemen met gaucho's, als het alleen voor mannen geldt zal ik dit er expliciet bij vermelden en de vrouwen noem ik gauchas.

Tegenwoordig worden de gaucho's gezien als vaderlandslievende helden die Argentinië bevrijd hebben van de Spaanse kolonisten. Dit is echter wel eens anders geweest. Lehman (Geisler 2005:152) beschrijft hoe er tegen gaucho's aangekeken werd: het waren ongeletterde, landloze paardenmensen en veedrijvers zonder dat ze hiervoor respect kregen van de mede Argentijnen. Tijdens en na de kolonisatie van Argentinië, door de Spanjaarden, werd er een groep mestizos⁶ geboren die uiteindelijk in Chicoana de opstand tegen de kolonisten is begonnen. Deze heldendom wordt ze echter alleen toegeschreven door de burgers van Argentinië, zoals in paragraaf 3.3 naar voren komt hebben de gaucho's het gevoel door de politiek gemarginaliseerd en achtergesteld te worden.

1.2 Gaucho's en het dorp Chicoana

Chicoana, de naam heeft het al in zich, is een klein dorp wat zich bevindt in het noordwesten van Argentinië, in de provincie Salta. Waar dit dorp zich precies bevindt staat aangegeven op de geografische kaart op bladzijde 6. In 1814 komt het dorp onder leiding van kolonel Luis Burela in opstand tegen de Spaanse kolonisten. "La guerra de gaucha"⁷ breidde zich uit naar de omringende dorpen en al snel bereikte het nieuws van de opstand Buenos Aires, waar ze vervolgens besloten om Generaal Güemes naar het gebied te sturen om de strijd aan te voeren (sub comision de asuntos historicos, 1971; instituto Güemesiano: 1977). De periode van voor 'La guerra de gaucha' is als een witte bladzijde, Chicoana bestond, maar er is helaas zeer weinig over de periode bekend.

Nadat de kolonisten verjaagd waren, keerde de rust terug in Chicoana. De gaucho's leefden van hun koeien in de "open campo"⁸ met hun paarden en het gezin als basis. Er is dan ook weinig bekend over de geschiedenis van Chicoana tussen 1816 - het einde van "la guerra de gaucha" - en de economische crisis in 2001.

Het dorpje is omringd door tabakplantages die een enorme economische en sociale verandering teweeg hebben gebracht. Voor de komst van de grote tabakplantages had bijna

⁶ Mestizos: kinderen van gemengde afkomst. Meestal was de vader van Spaanse afkomst en de moeder een inheemse vrouw.

⁷ La guerra de gaucha: de oorlog gevoerd door de gaucho's. De naam die ze geven aan de oorlog tegen de Spaanse overheersers.

⁸ open campo: een niet omheind stuk land in de bergen waar de gaucho's van Chicoana hun koeien laten grazen, hierdoor hebben de koeien vrijheid en een afwisselend dieet. Regelmatig vangen ze een koe die ze vervolgens naar het dorp brengen om te slachten, Nu wordt dit eigenlijk alleen nog maar als hobby uitgevoerd, het is te arbeidsintensief om er economisch van te kunnen overleven.

elke gaucho zijn eigen paarden, zijn eigen land en zijn eigen koeien waardoor hij in zijn eigen onderhoud kon voorzien. Echter, aan het begin van de 21^e eeuw werd Chicoana geteisterd door een mond- en klauwzeer uitbraak, dit tezamen met de economische crisis in geheel Argentinië verslechterde de situatie van de gaucho's. Velen van hen hebben, om hun hoofd boven water te kunnen houden, destijds hun land moeten verkopen aan de tabakplantages. Het gevolg hiervan is nog dagelijks te merken; gaucho's hebben vaak geen andere keus dan in loondienst te gaan en voor een baas te werken. Geld en land om koeien te houden is er niet meer en aangezien paarden nog meer gras nodig hebben dan koeien, is ook hier het aantal behoorlijk van gedaald. Dit zijn de veranderingen die makkelijk waar te nemen zijn, maar er speelt zich rondom dit dorp nog meer af.

Door de tabakplantages is er sprake van seizoensarbeid, hetgeen ervoor zorgt dat bijna het gehele dorp van september tot en met april vele uren per dag aan het werk is, terwijl er de rest van het jaar geen werk te krijgen is. Het geld om het jaar door te komen moet dus in acht maanden verdiend worden. Daarnaast hebben de tabakplantages voor vele buitenlandse arbeiders gezorgd (Russen, Chinezen) die gedurende deze maanden werk zoeken in de omgeving van Chicoana. Hierdoor is de sociale samenhang van het dorp veranderd. De buitenlandse invloeden brengen de effecten van mondialisering in een klein dorp als Chicoana aan het licht. De identiteit van het dorp en haar inwoners wordt op de proef gesteld en grenzen van de verschillende groepen worden opnieuw gedefinieerd.

De lezer die graag een visueel beeld wil verkrijgen van Chicoana en haar gaucho's wil ik bij deze aanraden om de film '*Gaucho's, is you don't get on, you won't fall off*' (Richter 2008) te bekijken. Het materiaal van deze film is in 2005 verzameld tijdens een langdurig verblijf door Jana Richter in Chicoana. De film geeft een mooi beeld van het gauchobestaan al geeft het een geromantiseerd beeld van de werkelijkheid⁹. Voor een kritische recensie van de film wil ik u doorverwijzen naar bijlage 3 van deze scriptie, waar de informatie uit deze scriptie samenkomt met het beeld wat de film schetst.

1.3 Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie in dit onderzoek bestaat uit gaucho's die wonen en werken in het hierboven beschreven dorp Chicoana. De precieze onderzoekspopulatie werd duidelijk tijdens het verrichten van het onderzoek. Dit komt doordat ik voornamelijk de sneeuwbal methode heb gebruikt voor het vinden van informanten. Dit komt er in de praktijk op neer dat ik veelal afhankelijk was van toevallige ontmoetingen. Op de finca¹⁰ waar ik de eerste drie weken van dit onderzoek verbleef, werken drie gaucho's die zodoende de eerste informanten van mijn onderzoek werden. Door met hen te leven tijdens deze drie weken verkreeg ik mijn eerste

⁹ Gaucho's: if you don't get on, you won't fall off, helaas bevindt deze film zich nog in de periode van proefvoorstellingen, hij mag hierdoor nog niet openbaar gemaakt worden.

¹⁰ Finca: het Argentijnse woord voor ranch, een boerderij.

informatie niet alleen uit de diepte-interviews met hen, vervolgens ook door ze te observeren. Op deze manier heb ik een goed beeld kunnen krijgen van het dagelijks leven en was er tijd om een vertrouwensband op te bouwen. Door deze drie gaucho's ben ik geïntroduceerd bij een aantal invloedrijke gaucho's in het dorp, die zodoende ook informanten voor mijn onderzoek werden. Om niet enkel met een bepaalde slag gaucho's in contact te komen, ben ik zelf in het dorp ook nog op zoek gegaan naar respondenten. Dit deed ik door mensen op straat aan te spreken. Zodoende kwam ik in contact met Tono Vera, die zich tijdens mijn onderzoek heeft opgeworpen als belangrijke sleutelinformant. Tono heeft mij meegenomen naar barbecues en geïntroduceerd aan allerlei gaucho's, zowel mannen als vrouwen. Vooral dit laatste is bepalend geweest voor het verloop met het onderzoek. In het begin van de veldwerkperiode was het bijna onmogelijk om met de gauchas in contact te komen. Pas toen deze vrouwen wisten dat ik met Tono omging, groeide het vertrouwen tussen ons stapje voor stapje en zodoende heb ik ook een goed beeld kunnen verkrijgen van de gauchas. Tono was degene aan wie ik mijn vragen kon stellen die door anderen niet beantwoord werden en om mee te discussiëren over de data en conclusies wat mij enorm geholpen heeft bij het verzamelen, interpreteren en analyseren van de gegevens.

De sociaal- economische achtergrond van de gaucho's is min of meer vergelijkbaar. De meerderheid van de informanten zijn afkomstig uit families die zichzelf al generaties lang als gaucho's identificeren. Uiteindelijk is het me ook nog gelukt om vier gaucho's te interviewen die worden gezien en geaccepteerd als gaucho, maar die niet uit gaucho families komen. Bij dit groepje van vier informanten zaten ook twee vrouwen. Tussen de informanten waren er echter ook verschillen. Er waren verschillende typen gaucho's. Deze verschillende typen staan beschreven in paragraaf 3.2. De meeste van de mannelijke informanten waren werkzaam binnen de tabakssector, een enkeling werkte als leraar of als gids voor toeristen. Bij de gauchas lag dit anders. Van de zeven gauchas die ik geïnterviewd heb, waren er twee volledig huisvrouw, werkten er drie in de tabak, één als basisschoollerares en Monica werkt met paarden en koeien. Zij is een duidelijke uitzondering, aangezien ze als vrouw doet wat de mannen vroeger deden. Voor mij was het opvallend om te zien hoe al deze vrouwen geëmancipeerd waren. Ik had wat dat betreft een gemeenschap verwacht die veel meer zou voldoen aan het stereotype, waarbij de man aan het werk is en de vrouw het huishouden regelt en voor de kinderen zorgt.

Naast de gaucho's ben ik ook op bezoek geweest bij de Universiteit van Salta om hier wetenschappelijke literatuur te vinden, die aanluit op mijn onderzoek en heb ik ook met niet-gaucho's gesproken over hun beeld van de gaucho's. Dit is zeer nuttig geweest aangezien er in deze bibliotheek wetenschappelijke informatie beschikbaar was over mijn doelgroep.

1.4 Methodologie

Om een reëel beeld te krijgen van de identiteit van de gaucho's en de factoren die hierin een rol spelen, vroeg om het gebruik van een participerende observatie. Triangulatie is bereikt door het toepassen van verschillende antropologische onderzoeksmethoden: Participerende observatie, kwalitatieve interviews en groepsdiscussies. Participerende observatie is de belangrijkste onderzoeksmethode binnen antropologisch onderzoek (Boeije 2005: 55) en heeft voor mij dan ook veel informatie opgeleverd. Door het leven met de mensen uit mijn onderzoekspopulatie was er een venster gecreëerd. Mijn interpretatie van het gedrag, uitspraken, onderlinge communicatie over en weer en het beleven van hun leefomstandigheden, zorgen voor andersoortige informatie dan de interviews. Het constant op de plek van het onderzoek zijn is als onderzoeker zwaar, maar zorgt tegelijkertijd voor een unieke kijk in het dagelijks leven en vergemakkelijkt het opbouwen van een vertrouwensband.

Zoals hierboven genoemd is heb ik naast de participerende observatie ook interviews gehouden. De kwalitatieve interviews waren veelal topic- interviews, waarbij het onderwerp 'de gaucho identiteit' was. Hiervoor gebruikte ik een lijst met onderwerpen die tijdens het interview in willekeurige volgorde aan de orde kwamen. Deze topic lijsten werden regelmatig herzien en aangepast aan de verkregen informatie en de bovenkomende vraagstukken. Naast deze semi- gestructureerde diepte-interviews was er ook vaak sprake van ongestructureerde interviews. Tijdens de semigestructureerde interviews heb ik gedurende het interview aantekeningen gemaakt en citaten opgeschreven om deze vervolgens zo snel mogelijk uit te werken in een interviewverslag. Tijdens de ongestructureerde interviews en informele gesprekken heb ik niet tijdens het interview zelf aantekeningen gemaakt, omdat dan het informele karakter van het interview veelal verloren gaat. Wel heb ik ook de hieruit verkregen informatie zo snel mogelijk vastgelegd in een verslag zodat de informatie nog vers en gedetailleerd was.

Om de informatie compleet te maken heb ik contact gezocht met de Universiteit van Salta, waar ik een aantal wetenschappelijke artikelen heb kunnen vinden die op dit onderzoek van toepassing zijn. Hierdoor wordt de door mij verkregen informatie in een breder kader geplaatst en de subjectiviteit vergroot. Hierdoor werd de sociaaleconomische en politieke positie van de gaucho's duidelijk. Wat ervoor zorgde dat ik het denken en doen van de gaucho's beter kon begrijpen.

Tijdens het onderzoek bleek dat veel gaucho's elkaar regelmatig opzoeken om te barbecueën¹¹ en over het leven te praten. Deze barbecues zijn voor mij een grote bron van informatie geweest, aangezien de gaucho's hier regelmatig discussieerden over mijn onderwerp en zodoende de verschillen en overeenkomsten in de meningen van de gaucho's duidelijk naar voren kwamen. Dit verschafte mij nieuwe inzichten, vragen en antwoorden.

¹¹ Barbecueën: verderop in deze scriptie wordt dit *guitariadas* genoemd, de Argentijnse term.

Toen ik merkte hoe goed deze ontmoetingen waren voor mijn onderzoek heb ik een aantal keer een groepje van vijf gaucho's uitgenodigd om het met mij over de vraagstukken te hebben. Deze groepsdiscussies hebben mijn inzicht in de gauchogemeenschap verdiept. Aan de hand van deze discussies en gesprekken werd duidelijk op welke manier de gaucho's elkaar onderling beïnvloeden. Een ander belangrijk punt wat hierdoor aan het licht kwam, zijn de gemeenschappelijke factoren en de persoonlijke, individuele invulling die de gaucho's hieraan gaven. Zo is het bij de gaucho's in Chicoana een culturele norm om uit te dragen dat je katholiek bent, zoals de meeste gaucho's. Dit gebeurt veelal door kruisjes om de nek of armbanden met afbeeldingen van de verschillende katholieke heiligen. Doorvragend naar individuele betekenissen hiervan bleek een aantal gaucho's geen katholiek te zijn, maar deze symbolen wel te gebruiken, omdat het van hen verwacht wordt. Zo vertelde Tono mij dat zijn armband voor hem geen katholieke betekenis had. Het stond voor hem symbool voor familieliefde aangezien hij deze armband van zijn moeder had gekregen. Roberto Mena heeft een kruis om zijn nek hangen en geeft vervolgens aan dit te doen met de reden: baadt het niet, dan schaadt het niet. Katholieke symbolen zonder dat hier een katholieke betekenis aan wordt gegeven.

Tijdens het onderzoek heb ik regelmatig stilgestaan bij mijn verwachtingen, wat verwachtte ik te vinden en bleek dit ook de realiteit te zijn of niet. Mijn inziens is dit de beste manier om in het veld niet alleen bevestiging, maar ook ontkenning van de eigen verwachting te registeren en hierdoor een genuanceerder beeld van de werkelijkheid te verkrijgen.

2: Theoretisch kader

In dit theoretisch kader worden de verschillende concepten die in de uitvoering en analyse, van dit onderzoek een belangrijke rol hebben, gespeeld besproken. Concepten als 'gemeenschap', 'identiteit', 'weerstandsetniciteit' en 'etniciteit' komen aan bod. Deze concepten zijn – met uitzondering van 'weerstandsetniciteit'- zogenoemde containerbegrippen, aangezien het begrippen zijn die in het dagelijks taalgebruik veelvuldig gebruikt worden (Cohen 1985). Mede door het brede gebruik van de concepten is het lastig om ze te definiëren, aangezien menig wetenschapper er zijn eigen definitie op na houdt of niet de moeite neemt om deze concepten uit te werken (Eriksen 2002).

Paragraaf 2.1 gaat over gemeenschap, 2.2 over identiteit, 2.3 over etniciteit, 2.4 over mondialiseringprocessen, 2.5 over weerstandsetniciteit en 2.6 gaat in op de verhouding tussen identiteit en etniciteit.

2.1 Gemeenschap

Aangezien dit onderzoek heeft plaatsgevonden binnen de gaucho's gemeenschap in Chicoana, is het van belang om te verduidelijken wat een gemeenschap precies inhoudt.

Gemeenschap wordt over het algemeen gezien als een groep mensen die zich verbonden voelt met elkaar doordat ze kenmerken, zoals locatie, religie, geschiedenis, taal en economische middelen delen. Door de processen van mondialisering die sinds het midden van de twintigste eeuw in een stroomversnelling zijn geraakt, krijgt gemeenschap een andere invulling. Onder andere David Rothkopf die het cultureel imperialisme aanhangt, en beweert dat de wereld langzaam maar zeker aan het veranderen is in een *global village* waar homogeniteit wereldwijd een belangrijk kenmerk is. In Chicoana is echter het tegenovergestelde aan de gang. Ik wil beargumenteren dat lokale relaties steeds belangrijker worden, omdat ze mensen een gevoel van veiligheid geven in deze grote wereld vol mogelijkheden en *interconnectedness*. Mijn standpunt wordt ondersteund door Gerard Delanty hij schrijft: *'Far from disappearing, community has been revived by globalization and individualism'* (2003: introduction).

Gemeenschap als wetenschappelijk begrip werd belangrijk in de sociale wetenschappen ten tijde van de Franse revolutie aan het einde van de negentiende eeuw. De sociale veranderingen die door de industrialisatie in gang werden gezet, zorgden voor meer mobiliteit van personen en een groeiende heterogeniteit. Sociale wetenschappers keken nadrukkelijk naar de invloed van deze veranderingen en naar hoe personen zich aanpasten en overleefden. Wetenschappers zoals Émil Durkheim en Ferdinand Tönnies zijn grote namen uit die tijd. Zij onderzochten vooral gemeenschappen die ver uit elkaar lagen en grote verschillen vertoonden, waardoor ze het contrast tussen de samenlevingen konden aantonen en heterogeniteit als logische conclusie keer op keer naar voren kwam.

In deze tijden verlangden mensen terug naar wat er vroeger was, naar de kwaliteit van leven die nooit meer hetzelfde zou worden en het simpele, voorspelbare leven van voorheen (Cohen 1985: 22). Dit sentiment is nu ook terug te vinden bij de gaucho's in Chicoana, die terugverlangen naar de tijd dat het land niet in handen was van de tabaksindustrie en ze zelfstandig konden overleven zonder afhankelijkheid en de verplichtingen die bij het loonarbeider zijn horen. Meer hierover is te lezen in paragraaf 4.3.

Anthony Cohen (1985) is één van de sociale wetenschappers die met zijn werk een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de invulling van gemeenschap als sociaal-wetenschappelijk construct. Mensen duiden met het woord gemeenschap vooral op overeenkomsten tussen mensen. Volgens Cohen is het verschil echter net zo belangrijk. Door de overeenkomsten tussen de leden van een gemeenschap, onderscheidt men zich van andere gemeenschappen. Een gemeenschap wordt gekenmerkt door overeenkomsten en grenzen die gemarkeerd worden door de verschillen. Deze grenzen zijn meestal niet heel duidelijk waarneembaar en worden symbolisch geconstrueerd waar de leden individueel betekenis aangeven. Voorbeelden van symbolen zijn taal, religie, tradities, locatie en economische middelen. Doordat de leden de symbolen bewust of onbewust herkennen en deze delen met andere leden uit de gemeenschap, geeft het de leden het gevoel dat ze bij dezelfde groep horen, ondanks dat de symbolen voor iedereen weer een andere individuele betekenis kunnen hebben. Gemeenschap is voor Cohen (1985: 98) een mentaal construct.

Delanty (2003: 189) ondersteunt de theorie van Cohen én gaat een stap verder. Een gemeenschap is volgens hem niet alleen symbolisch geconstrueerd. Het gevoel van ergens bijhoren en de nabijheid van anderen die tot dezelfde gemeenschap behoren, is volgens Delanty minstens even belangrijk in het ervaren van een gemeenschap. Het concept is door Delanty in het kader van de mondialisering geplaatst en het gevoel van onzekerheid wat veel mensen hiervan krijgen. Zygmunt Bauman beschrijft deze visie als volgt: *'Community is nowadays another name for paradise lost – but one to which we dearly hope to return, and so we feverishly seek the roads that may bring us there (2001:3)'*. Zoals hierboven vermeld staat, is dit verlangen naar het verleden ook waarneembaar bij de gaucho's in Chicoana, waarover later meer.

2.2 Identiteit als veranderlijk construct

Identiteit is mijn inziens iets persoonlijks, fluïde en veranderlijk, afhankelijk van de situatie. Het is de individuele betekenisgeving van de symbolische gemeenschapsgrenzen, zoals die in paragraaf 2.1 besproken zijn.

Identiteit werd jarenlang bekeken als iets onveranderlijks. Het had te maken met privé aspecten van een persoon. Naarmate het begrip meer gebruikt werd in de antropologie, is dit gaan verschuiven naar een idee van veranderlijkheid en beïnvloeding. Zoals Thomas

Eriksen aangeeft in zijn boek: "Dat wat eerst gezien werd als privé en persoonlijk wordt tegenwoordig gezien als publiek en onderhandelbaar (2002: 59, eigen vertaling)". Om het constructivistische idee van identiteit verder uit te werken, zal ik voornamelijk gebruik maken van de theorie van Halleh Ghorashi (2003) waarin zij verschillende identiteitsconcepten behandelt. Identiteit betekent: "Hetzelfde zijn als zichzelf en tegelijkertijd anders zijn (Eriksen, 2002: 60)". Identiteit is een proces van verandering. Ghorashi geeft de volgende definitie van identiteit:

"Identity is not the fixed and given character of a person, or of a group. It is rather a dynamic proces, a changing view of the self and the other, constantly acquiring new meanings and forms through interactions with social context and within historical moment"(2003:27).

Binnen deze definitie wordt duidelijk dat identiteit gecreëerd wordt door zowel het verleden als het heden. Daarbij komt het begrip 'habitus' van Bourdieu naar voren. Een habitus is een *"set of preferred and habited schemata, formed in the past, which obtain new forms through interaction with new settings in the present"* (In Ghorashi, 2003:28)". In de praktijk houdt dit in dat mensen niet uit vrije wil hun identiteit veranderen dan wel aanpassen. Dit gebeurt alleen door de combinatie van ervaringen en omstandigheden uit het verleden en de huidige situatie, de zogenaamde *'Coping strategies'* (Folkman & Lazarus, 1980: 223)

Ghorashi beargumenteert ook waarom mensen meerdere identiteiten tegelijkertijd hebben. Zo kan je een gaucho zijn, werken in de tabak en daarnaast een opleiding tot leraar basisonderwijs hebben gevolgd. Deze identiteiten bestaan naast en met elkaar. Aangezien een identiteit veranderlijk is, moeten we hier met een chronologische bril naar kijken. De identiteit van een persoon is nu anders dan over vijftien jaar en deze identiteiten kunnen ook met elkaar botsen, ze zijn dan contradicterend.

De vraag blijft hoe we een identiteit construeren? Hier gaat Frederik Barth (1969: 24) verder op in. Volgens Barth wordt een identiteit geconstrueerd door de verschillen en overeenkomsten met anderen te herkennen en te benadrukken, meten we ons een identiteit aan. Identiteit wordt voor een deel opgelegd door de omgeving, door wat zij denken en verwachten van jou, en tegelijkertijd is identiteit door jezelf gevormd. Jij bepaalt jouw eigen identiteit. Barth is ervan overtuigd dat een individu door de verschillende personen en omgevingsfactoren waar hij of zij mee te maken heeft automatisch ook meerdere identiteiten heeft. De context bepaalt welke identiteit we op de voorgrond plaatsen op een specifiek moment. Hieruit wordt duidelijk dat identiteit een fluïde begrip is wat zich aanpast aan de specifieke omgeving, tijd en ruimte (Barth, 1969: 24).

Aan de hand van de besproken literatuur kan er geconcludeerd worden dat identiteit persoonlijk, fluïde, veranderlijk en afhankelijk van de situatie is. Identiteit vormt zich in relatie met de ander, de omgeving en de omstandigheden, door de verschillen en overeenkomsten te benadrukken en zich hiertegen af te zetten. De 'ander' wordt gebruikt als

vergelijkingsmateriaal.

Identiteit is dus persoonlijk, de persoon zelf neemt een identiteit aan en verandert deze mits de omgeving dat toelaat. Identiteit heeft een collectief karakter, aangezien de belangrijkste componenten van een identiteit met anderen gedeeld worden. Maar binnen deze collectiviteit kunnen we wel degelijk verschillende niveaus van identiteit onderscheiden. Deze noem ik het micro- meso- en macro niveau van identiteit. Zoals de term zelf al aangeeft gaat het micro niveau over de lokale identiteit, met wie of wat identificeert een gaucho in Chicoana zich? Zo zal uit het empirische gedeelte blijken dat de gaucho's in Chicoana zich binnen hun dorp identificeren met kolonel Luis Burela. Als we het iets groter maken, zien we dat ze zich identificeren met generaal Güemes, dit is het provinciale of meso- niveau van identiteit.

Het macro niveau gaat over identiteit met betrekking tot een groter grondgebied. In hoeverre voelen de gaucho's zich verbonden met Argentinië of met de andere gaucho's in het land en de wereld? Ook dit zal beantwoord worden in paragraaf 3.3 van deze scriptie.

2.3 Etniciteit als onderdeel van identiteit

Etniciteit is evenals gender, nationaliteit en leeftijd een belangrijk component van iemands identiteit. Daar waar identiteit persoonlijk is kan etniciteit gezien worden als groepsidentiteit of collectieve identiteit. Etniciteit als wetenschappelijk begrip wordt sinds 1970 gebruikt. Hiervoor werd er vaak gekozen om het begrip 'stam' te gebruiken, wat met de loop der tijd een denigrerende bijklank heeft gekregen. Toen antropologie zich in de jaren '70 meer op de Westerse samenleving ging richten, is etniciteit als wetenschappelijk begrip ontstaan (Eriksen, 2002: 4; Barnard & Spencer, 1996: 190). In de praktijk blijkt dat ondanks het begrip etniciteit nog betrekkelijk nieuw is, er al vele wetenschappers zijn die niet de moeite nemen om het te definiëren, waardoor de inhoud van het begrip vaag en onduidelijk blijft (Eriksen, 2002). Juist bij een veelgebruikt containerbegrip als etniciteit is het belangrijk om tot een duidelijke definitie te komen.

Duidelijk is dat etniciteit te maken heeft met hoe een persoon zichzelf als groepslid ziet evenals hoe deze door anderen gezien wordt, als lid. Deze groep wordt vaak gedefinieerd op basis van gezamenlijke afkomst en kenmerken. Voorbeelden van kenmerken zijn: huidskleur, religie, taal, vakgebied of streek (Ember, 1996:393).

Smith (in: Brown, 2001: 210) geeft ons een duidelijke definitie van etniciteit en de criteria die een groep tot etniciteit maken:

- Een naam waarmee de groep zichzelf omschrijft.
- Geloof in een gezamenlijke afkomst of oorsprong.
- Gedeelde geschiedenis.
- Gedeelde culturele gewoonten en tradities.
- Er moet een verbondenheid zijn met een bepaald grondgebied (al dan niet het gebied

waar de groep op dat moment verblijft).

- Het belangrijkste: de groep moet zich ook duidelijk een groep voelen en zich als dusdanig identificeren.

Zoals later in hoofdstuk 5 van de scriptie te lezen is, gaat de gaucho gemeenschap in Chicoana steeds meer aan deze criteria voldoen. Het verschil met de 'ander' wordt groter en moeilijker te overbruggen, aangezien de verschillen benadrukt en gevierd worden. Op het punt met betrekking tot het geloof in een gedeelde afkomst of oorsprong voldoet de gauchogemeenschap niet voor de volle honderd procent aan de eis. Echter beschikken ze wel over een verhaal wat dezelfde functie heeft. Meer hierover kunt u lezen in paragraaf 3.4.

Etnische classificatie wordt door de mens toegepast om orde te scheppen in zijn leefomgeving. Belangrijk is om te weten wie er wel en wie er niet binnen de groep past en waarom. In tijden van mondialisering en dus meer invloeden van buitenaf is dit indelen in verschillende 'soorten' des te belangrijker en pas effectief als de personen die de classificatie gebruiken er zelf in geloven (Cohen, 1985). Wanneer leden van de groep ervan overtuigd zijn dat er daadwerkelijk relevante verschillen bestaan tussen 'wij – en zij' kan etnische classificatie worden toegepast. Om dit te bewerkstelligen wordt er gebruik gemaakt van stereotypen waarbij de overeenkomsten worden verwaarloosd en de verschillen worden benadrukt (Huijboom, 2005: 8). Het gebruik van stereotypering met betrekking tot de 'ander' helpt ons om de ingewikkelde wereld om ons heen te ordenen, om de grenzen tussen de groepen duidelijk te maken en de grensgebieden te verkleinen. In de praktijk wordt er echter zelden een absoluut onderscheid gemaakt tussen de verschillende groepen op zich, maar creëren we verschillende gradaties van 'wij – en zij' waardoor er een sociale afstand ontstaat tussen de eigen groep en de 'ander' (Ghorashi, 2003; Chrysochoou, 2004).

2.4 Mondialiseringprocessen

Deze paragraaf gaat kort in op de discussie rondom mondialisering en hoe dit concept zijn plaats heeft verworven binnen de antropologie. Vervolgens kijk ik naar twee naast elkaar bestaande processen van mondialisering in paragraaf 2.4.2, culturele heterogenisatie en homogenisatie.

2.4.1 Mondialiseringdiscours

Mondialisering, tegenwoordig een veelgebruikt begrip binnen de antropologie en andere sociaal wetenschappelijke disciplines. Vanaf de jaren '80 van de twintigste eeuw zijn antropologen anders naar 'cultuur' gaan kijken. De toegenomen vervlechting tussen lokale en mondiale processen werd door antropologen 'mondialisering' genoemd. Door de technologische vooruitgang vond er meer contact en uitwisseling plaats tussen de verschillende culturen en werelddelen. Door deze contacten krijgen mensen steeds meer te maken met meervoudige culturele invloeden. In de postmoderne periode die duurde van

1980 tot 1990 was er een moment van reflectie. Mondialisering bracht niet alleen maar voorspoed en er waren signalen dat er vooral overwicht van het Westen was over de wereld in plaats van Universele menselijke ontwikkeling. Werd cultuur binnen de antropologie eerst nog gezien als een 'ding'; statisch, onveranderlijk, homogeen en met duidelijke grenzen, tegenwoordig zijn woorden als veranderlijk en heterogeen meer op zijn plaats. Vandaag de dag is men er zich van bewust, dat culturele groepen onderhandelen over realiteit en wordt cultuur vooral bekeken vanuit een emic perspectief (Inda & Rosaldo 2002). Dit perspectief houdt rekening met de lokale omstandigheden en perspectieven.

2.4.2 Culturele heterogenisatie en economische homogenisatie

Homogenisering houdt in dat verschillen verdwijnen waardoor economieën en culturen gestandaardiseerd worden. Binnen het mondialiseringdiscours bedoelt men met homogenisering het verwestern van de wereld. Volgens, onder andere Rothkoph en andere aanhangers van het cultureel imperialisme, zal alles steeds meer op het Westen gaan lijken. Men vond in de jaren '80 aanwijzingen dat de lokale culturen, tradities en talen langzaam maar zeker verdwenen en de lokale economieën steeds meer gingen lijken op het Westerse economische voorbeeld: kapitalisme. Hieronder versta ik het politiek- economische systeem zoals wij dat in het Westen kennen. Hierbij is economische groei en winst belangrijk, dit wordt vaak nagestreefd door grote bedrijven en multinationals. Onder andere Ulf Hannerz (2003) maakt zich zorgen om homogenisering en het overwicht van het Westen over de rest van wereld: de Westerse hegemonie. Steeds vaker worden er aanwijzingen gevonden dat de voornaamste cultuurstroom van het Westen naar de rest gaat. Hier komt de beroemde zin '*From the West to the Rest*' vandaan.

Aan de andere kant zijn er steeds meer aanwijzingen dat er slechts tot op zekere hoogte sprake is van homogenisatie en dan voornamelijk op het economische vlak. Overal in de wereld kun je Coca Cola kopen, maar dit hoeft niet te betekenen dat de cultuur steeds homogener wordt en de culturele verschillen verdwijnen. Steeds vaker is men overtuigd van het tegendeel en zo is het concept culturele heterogenisatie tot leven gekomen. Binnen dit concept gaat men ervan uit dat juist door de economische overheersing van het Westen, de lokale culturen meer benadrukt worden. Mensen hebben behoefte aan verschil. Zij willen duidelijk weten en maken bij welke groep ze horen en naarmate de economische grenzen vervagen, geven ze meer uiting aan hun culturele achtergrond.

Voor de laatste mondialiseringgolf was er in grote mate sprake van homogeniteit binnen de gaucho gemeenschap in Chicoana. Bijna alle gaucho's hadden dezelfde economische activiteit: het houden van koeien in de bergen om deze vervolgens te verkopen. Echter, de tabaksplantages hebben, in voor de gaucho's economisch zware tijden, het land opgekocht wat tot gevolg heeft dat het voor de gemiddelde gaucho onmogelijk is geworden om door middel van zijn koeien economisch te overleven. Gezamenlijk met de nieuwe

belastingmaatregelen die in paragraaf 3.3 besproken worden, heeft dit gezorgd voor een afhankelijkheidspositie van de gaucho's ten opzichte van de tabaksplantages. De meerderheid van de gaucho's heeft weinig andere keus dan seizoensarbeid te verrichten bij de tabakplantages. We kunnen dus concluderen dat er momenteel sprake is van gedwongen economische homogenisatie.

Homogeniteit en heterogeniteit: op het eerste gezicht lijken deze twee processen elkaars tegenpolen, maar mijn inziens is dit juist niet het geval: ze versterken elkaar. Jonathan Jonathan Friedman (2005: 233) beweert dat: "Culturele heterogeniteit en moderne homogenisatie zijn geen twee betogen, geen twee tegenovergestelde meningen over wat er vandaag de dag in de wereld gebeurt. Maar twee elkaar versterkende trends binnen de mondiale werkelijkheid (2005:233)". Ook Arjun Appadurai steunt dit betoog met de volgende beredenering: 'Het centrale probleem van de huidige mondiale interacties in de wereld is het probleem tussen culturele homogenisatie en culturele heterogenisatie. Veel wetenschappers hebben vooral oog voor de homogenisatie waarbij ze ervan uitgaan dat de wereld steeds meer verwesterd. (...). Wat deze argumenten niet behandelen, is dat met dezelfde snelheid waarmee de vernieuwingen geïntroduceerd worden in een andere samenleving, deze samenleving de neiging heeft om op andere vlakken juist hun herkomst en hun tradities te benadrukken. Dit zien we bijvoorbeeld gebeuren in wetenschap, terrorisme, muziek, huishoudens en grondwetten (1996: 49-50)".

Samengevat betekent dit dus dat de economische situatie in Chicoana een goed voorbeeld is van gedwongen economische homogenisatie, maar dat dit niet betekent dat de gehele wereld langzaam maar zeker verwesterd. Lokale culturen worden in de praktijk juist benadrukt en zo is er naast homogenisatie ook sprake van heterogenisatie.

2.5 Weerstandsetniciteit

Een weerstandsidentiteit wordt aangenomen om gevoelens van achtergesteldheid, onderdrukking, uitsluiting en stigmatisering, ten opzichte van anderen, een plek te geven. Deze weerstandsidentiteit heeft betrekking op individuele gevoelens van achtergesteldheid. Aangezien deze gevoelens bij de gaucho's in Chicoana een collectief karakter hebben wil ik in dit geval niet spreken van een weerstandsidentiteit maar van weerstandsetniciteit. De grenzen van de groep worden zo geformeerd dat de moeilijke omstandigheden gezamenlijk getrotseerd kunnen worden. Deze weerstandsetniciteit stelt de groep in staat om te overleven, met behulp van andere (soms geheel tegengestelde) normen en waarden dan de 'ander'. (Castells, 2004). Etniciteit slaat op de collectieve identiteit van een groep mensen en wordt in het geval van de gaucho's in Chicoana meer en meer benadrukt om zich af te kunnen zetten tegen de economisch sterk overheersende tabaksindustrie. Hoe dit in zijn werk gaat wordt uitgelegd aan de hand van verschillende voorbeelden in het empirische deel en een kort voorbeeld hieronder om meer het begrijpelijk te maken.

Eerst is het belangrijk om het concept 'Etniciteit' zoals dat in paragraaf 2.3 is beschreven aan de hand van de definitie van Smith op te frissen. Etniciteit heeft de volgende kenmerken (Smith in: Brown, 2001: 210):

- Een naam waarmee de groep zichzelf omschrijft.
- Geloof in een gezamenlijke afkomst of oorsprong.
- Gedeelde geschiedenis.
- Gedeelde culturele gewoonten en tradities.
- Er moet een verbondenheid zijn met een bepaald grondgebied (al dan niet het gebied waar de groep op dat moment verblijft).
- Het belangrijkste: de groep moet zich ook duidelijk een groep voelen en zich als dusdanig identificeren.

Enkele generaties geleden waren de gaucho's in Chicoana bijna allemaal nog in het bezit van hun eigen land, waar ze koeien hielden en zelfstandig in hun onderhoud voorzagen, zonder afhankelijk te zijn van derden. Met de komst van de grote tabaksplantages is dit tijdperk voorbij. Land is opgekocht door de multinationals wat heeft geleid tot een drastische verandering van de levenswijze van de gaucho's. Er is sprake van gedwongen economische homogenisatie. In menig interview komen herinneringen, of door anderen vertelde verhalen, naar boven uit de tijd voor de tabakplantages Chicoana hadden overgenomen. Waarschijnlijk geven deze verhalen en herinneringen een geromantiseerd beeld van hoe het leven in die tijd werkelijk was, een bekend gegeven binnen de antropologie. Toch is het effect dat het land een cultureel symbool is geworden. Laura Occhipinti beschrijft in haar artikel (2003: 168, eigen vertaling) hoe dit in zijn werk gaat:

"Het is land wat ze gebruiken, het maakt deel uit van hun overlevingsstrategie en is dus overduidelijk economisch. Land is overleven, overleven is deel van de culturele identiteit (...). Land wordt gezien als belangrijk onderdeel in hun eigen geschiedenis en als een manier om de toekomst van hun cultuur te garanderen".

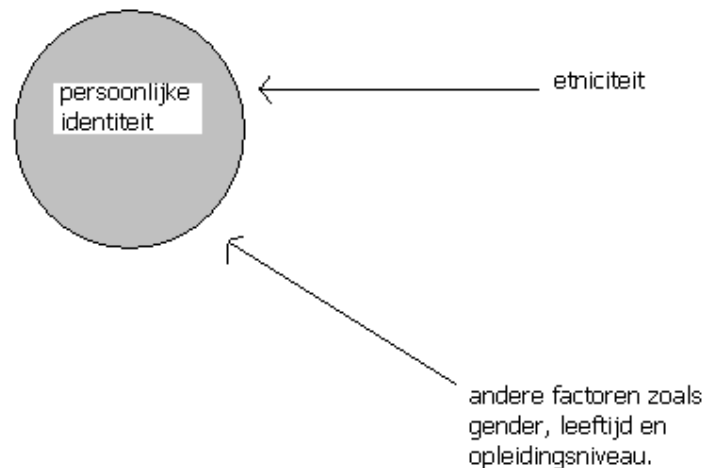
Nu de gaucho's niet meer vrij kunnen beschikken over het land waar ze zoveel culturele waarde aan hechten, en op hetzelfde land moeten werken als loonarbeider voor een multinational ontstaat er een weerstandsetniciteit.

Het voorbeeld van het niet kunnen beschikken over land is voor de gaucho's in Chicoana slechts één van de redenen om een weerstandsetniciteit aan te nemen. Dit voorbeeld gaat echter alleen in op de weerstandsetniciteit op het micro niveau (binnen het dorp) Er is echter sprake van weerstandsetniciteit op meerdere niveaus, deze zullen in paragraaf 5.2 besproken worden.

2.6 verhouding tussen identiteit en etniciteit

Identiteit en etniciteit, allebei veelbesproken concepten binnen de Antropologie, vertonen behoorlijk wat overeenkomsten. Wat is nu het verschil? Wanneer spreekt men van een identiteit en wanneer van etniciteit? Om deze vragen te zijn kleine nuances van belang.

Belangrijk is om te begrijpen dat identiteit persoonlijk is en etniciteit collectief. Etniciteit is zodoende van toepassing op een groep mensen. Etniciteit is echter slechts een deel van iemands identiteit, die ook wordt gevormd door iemands leeftijd, gender, opleidingsniveau en andere factoren. De verhouding tussen etniciteit en identiteit zoals die in deze scriptie wordt toegepast wordt verduidelijkt in onderstaand schema:

12

Dit schema maakt duidelijk dat etniciteit slechts één van de componenten is die invloed hebben op iemands identiteit. Dit heeft tot gevolg dat het gedrag en gevoelens van een individu beïnvloed worden door de etniciteit maar dat er tegelijkertijd meer factoren invloed hebben. In paragraaf 5.2 wordt aan de hand van empirische gegevens uitgelegd hoe andere factoren er in Chicoana voor zorgen dat de gauchogemeenschap ondanks de weerstandsetniciteit nog steeds een niet gesloten en waarschijnlijk zelfs open samenleving is.

¹² Schema ontworpen door Rachel van Wieren

3: Gaucho identiteit

"Ser gaucho es alma. Cuando sos gaucho real, no te importa el dinero, ni otra manera de vivir, ser gaucho es vivir de las cosas que la tierra te da. Tenes que saber andar y enseñar caballos sin violencia, con afectuosidad. Un gaucho es una persona buena, que te ayudo con hacer gauchadas, es una persona servicial y un buen trabajador"¹³.

- Gaucho- zijn, komt vanuit de ziel. Wanneer je een echte gaucho bent, geef je niet om geld, noch om andere levenswijzen. Gaucho- zijn, is leven van wat de aarde je geeft. Je moet weten hoe paard te rijden en te trainen zonder geweld, met affectie. Een gaucho is een goed persoon die je helpt door middel van gauchadas, hij is behulpzaam en een harde werker. -

Maria Rodriguez sprak deze mooie woorden uit over gaucho's, terwijl ze zichzelf niet tot de gauchogemeenschap rekent. Getrouwd met een gaucho, dat is ze wel, maar affectie voor paarden en alles wat er mee te maken heeft kan ze naar eigen zeggen niet opbrengen. Dat juist Maria Rodriguez degene was die het 'gaucho' zijn bondig kon verwoorden, heeft mijn inziens met haar afstand en haar nabijheid tot de gemeenschap te maken. Afstand, omdat ze geen lid is van de gemeenschap, wat haar minder in de verleiding brengt om de gaucho's te verheerlijken. De nabijheid zorgt er aan de andere kant voor dat ze door eigen observaties kan omschrijven wat het gaucho- zijn inhoudt, zonder dat ze geleid wordt door stereotypen.

Dit hoofdstuk de- romantiseert het stereotype van de gaucho, waarin de gaucho voornamelijk te paard de koeien zou drijven. Dit romantische beeld komt echter ook niet geheel uit de lucht vallen en maakt ook steeds onderdeel uit van het leven van een gaucho *puestero* of *verdadero* (paragraaf 3.2). De gedwongen economische homogenisatie heeft echter wel voor minder romantiek gezorgd, waarbij het 'vroeger' tegenwoordig overgewaardeerd wordt.

Daarnaast wordt ook duidelijk dat in deze tijd van gedwongen economische homogenisering en de groeiende invloed van de tabaksector de gaucho's in Chicoana het gevoel hebben een stuk van hun identiteit te verliezen, het leven van hun voorouders is voor de huidige generaties niet meer realistisch. Deze homogenisering zorgt voor duidelijke groepsgrenzen én voor discussie tussen de gaucho's onderling. Deze discussies gaan over uiterlijke kenmerken en de daarmee verbonden morele kenmerken, verschillende typen gaucho's en de daarbij behorende normen en waarden.

Dit hoofdstuk zal verder uitdiepen hoe de gaucho's zichzelf identificeren. In paragraaf 3.1 wordt behandeld wat het voor hen zelf inhoudt om gaucho te zijn. Paragraaf 3.2 behandelt de verschillende typen gaucho's die te onderscheiden zijn. Paragraaf 3.3 behandelt gaucho identiteit op micro- meso- en macro niveau. Paragraaf 3.4 beschrijft hoe iemand uit

¹³ Een quote uitgesproken door Maria Rodriguez tijdens een diepte- interview op 3 maart 2009.

een niet-gaicho familie de gaicho- identiteit kan aannemen en geaccepteerd kan worden.

3.1 Gaicho es alma

*esta muy mal el corralero
alla en el potrero
como viejo esta
hay que ayudarlo a que muera
para que no sufra mas
siempre fuiste el mas sertero
y poneso quiero tu mal aliviar.
Como pretendes que yo
que lo crie de potrillo
clave en su pecho un cuchillo¹⁴*

Alle gaicho's die ouder zijn dan 30, hebben dit wel een keer meegemaakt en dit nummer raakt ze dan ook diep. De herkenbaarheid brengt regelmatig een traan bij de gaicho's naar boven. Dit folklore nummer is een goed voorbeeld van de relatie tussen gaicho en paard¹⁵.

Vragend naar de betekenis van het paard en de relatie tussen paard en gaicho, werd er aangegeven hoe belangrijk dit is voor hun identiteit. Het paard of '*caballo*' was vroeger de belangrijkste vriend van de gaicho. Zonder *caballo* kon er geen werk verricht worden en was overleven onmogelijk. Dit heeft onherroepelijk geleid tot een prominente positie van het paard binnen de identiteit van de gaicho's. Dit betekent overigens niet dat de gaicho's zichzelf alleen maar te paard verplaatsen. Er zijn er in Chicoana een aantal die alleen op het paard zitten tijdens de grote onafhankelijkheidsparade in juli. Het daadwerkelijke bezit van het paard bepaalt in dit geval dat je gaicho kan zijn, niet datgene wat je met het paard doet. Zonder paard ben je geen gaicho en zal je het ook nooit zijn. Roberto Mena vertelde mij bijvoorbeeld waarom hij nooit te paard naar zijn campo gaat, dit kost hem veel te veel tijd waardoor er te weinig tijd overblijft om met de koeien te werken.

Binnen de veranderlijkheid van identiteit is het paard de constante factor. Volgens de gaicho's is het paard er altijd geweest en ze kunnen zich niet voorstellen dat dit ooit zou kunnen veranderen: "*El caballo de un gaicho es como las piernas de gente normal*"¹⁶. Wel geven ze allemaal duidelijk aan dat het paard niet het enige is wat een gaicho tot een

¹⁴ El corralero: folklore nummer over de relatie tussen paard en gaicho. De gaicho moet het paard met een mes in de borst steken om hem uit zijn lijden te verlossen. Vertaling is terug te vinden in bijlage 4

¹⁵ Informatie verkregen door meerdere methoden. Observatie, tijdens het zingen van dit nummer werd menig gaicho emotioneel. Hiernaar vragend vertelden ze over de symboliek van dit nummer. Ze vertelden dat het de band tussen paard en gaicho verbeeld, de tragiek van het verlies.

¹⁶ Woorden van Noní: het paard van een gaicho is zoals de benen van normale mensen.

gaucho maakt. De meerderheid geeft aan dat de levensfilosofie een nog belangrijkere factor is in de identiteitsvorming van een gaucho. Deze levensfilosofie heeft te maken met de liefde voor de aarde, voor alles wat de aarde geeft en de dankbaarheid hiervoor. Als gaucho is het belangrijk je te realiseren dat alles en iedereen uit de aarde geboren wordt en ook weer tot aarde vergaat. Dit geeft je als gaucho de verplichting om respect en dankbaarheid te tonen voor alles wat leeft en zo goed mogelijk voor de aarde te zorgen. Het zijn van een 'goed mens' en het geven van *gauchadas*¹⁷ aan hulpbehoevenden, evenals het eren van 'pachamama'¹⁸ zijn de manieren om dit tot uiting te brengen.

Alle gaucho's die ik geobserveerd en gesproken heb, geven aan hoe belangrijk 'pachamama' is. Allemaal vertellen ze het verhaal van het offerfeest in de maand augustus, waarbij ze een ritueel uitvoeren om 'pachamama' goedgezind te houden en te bedanken voor al het goede van het afgelopen jaar. Hetzelfde ritueel, alleen veel kleinschaliger, doen ze als ze het dorp verlaten om de bergen te paard in te gaan. Hele mooie woorden en een mooi ritueel, maar mij verbaasde het nogal dat ze vervolgens wel hun afval in de natuur achterlaten. Zo zag ik bij een ritueel voor 'pachamama' hoe er vol trots en dankbaarheid wijn aan de aarde gegeven werd, terwijl vervolgens het lege pak wijn aan de voet van de berg werd achtergelaten. Toen ik vroeg waarom dit zo gedaan werd, bleken ze hier nog niet over nagedacht te hebben. De enige mogelijke verklaring die mij later door Tono gegeven werd is het volgende: "Het ritueel hebben wij van onze ouders geleerd, die het ook weer van hun ouders geleerd hebben. Al die tijd is de essentie hetzelfde gebleven, maar de omstandigheden veranderden. In de tijd van mijn voorouders was er nog nauwelijks sprake van afval en nu we wel veel afval produceren, hebben we het ritueel hier nog niet op aangepast. Je hebt gelijk, het afval wat ik achterlaat bij een dergelijk ritueel, strookt niet met de mooie gedachte van dankbaarheid voor 'pachamama'¹⁹.

Zoals hierboven genoemd is ook het zijn van een 'goed persoon' een belangrijke factor van identiteit. Maar wat is dan precies een 'goed persoon'? Bij het antwoord op deze vraag kwam goed naar voren hoe iedereen een eigen persoonlijke invulling geeft aan de gaucho identiteit. De antwoorden waren voor iedereen verschillend. De gemeenschappelijke factor in alle antwoorden is het respect voor 'pachamama' en de bereidwilligheid om hard te werken. Ook de *gauchadas* werden genoemd als belangrijk verschijnsel. Een *gauchada* betekent dat je iets voor iemand anders doet zonder dat je hier rechtstreeks iets voor terugkrijgt. Dit kan gaan om kleine dingen, zoals een keer op de kinderen passen. Of grotere kwesties, zoals het tijdelijk adopteren van de andermans paarden als er niet genoeg gras in het weiland van de eigenaar aanwezig is. Stuk voor stuk geven ze aan dat het vroeger vooral om dit soort materiële en persoonlijke hulp ging en dat dit steeds meer verschuift in de

¹⁷ Gauchadas: een uit de brand helpen door deze persoon belangeloos te steunen

¹⁸ Pachamama: moeder aarde.

¹⁹ Dit vertelde Tono tijdens één van onze discussies over de waarde en betekenis van de verzamelde data.

richting van financiële hulp. Dit is nogal problematisch, aangezien veel gaucho's voor hun inkomen afhankelijk zijn van het seizoenswerk in de tabak, wat resulteert in een inkomen tussen september en april. De rest van het jaar moeten ze hierop teren. Op het moment dat er dan onverwachte uitgaven zijn, zoals ziekenhuiskosten, wordt er hulp gevraagd aan de gaucho's die wel het hele jaar door een inkomen hebben. Deze laatste groep geeft aan dat hierdoor een onevenredige financiële druk op hun schouders komt te liggen. Het weigeren van een *gauchada*, is sociaal gezien bijna niet mogelijk, aangezien het mede bepalend is voor de sociale positie van de gaucho binnen de gemeenschap. Mijn inziens is dit een goed voorbeeld van hoe de komst van de tabakindustrie de gemeenschap onder druk zet. Vele gaucho's geven aan dat de *gauchadas* van origine voor sociale zekerheid zorgden, maar dat de druk hiervan op een klein deel van de gemeenschap te groot wordt, de toekomst zal uit moeten wijzen hoe dit systeem aangepast gaat worden. Vele gaucho's verwachten dat dit systeem in de toekomst echter langzaam zal verdwijnen en dat een gaucho als individu steeds minder op de steun van de gemeenschap kan rekenen. Ze benoemen dit zelf als verwesterlijking:

*"Con tiempo el sistema de gauchadas va cambiando, en fin probablemente se va a desaparecer, vamos a ser como las comunidades en el Oeste"*²⁰.

- Met de loop van de tijd veranderd het systeem met betrekking tot de gauchadas, uiteindelijk gaat dit verdwijnen, we zullen zijn zoals de gemeenschappen van het Westen.-

Terugkomend op de persoonlijke invulling van een 'goed persoon', verwijst de ene gaucho naar de *gauchadas* die iemand doet of de bereidwilligheid daartoe, weet de gaucho dat de ander dat doet dan is het een 'goed persoon'²¹. Anderen zeggen dat het zijn van een 'goed persoon' heel belangrijk is, maar dat zij daar niet over kunnen oordelen. Alleen de persoon zelf weet of hij echt goed is en uiteindelijk is God de enige die er naar zal oordelen²². Menig gaucho vond het moeilijk om te definiëren wat nu precies een 'goed persoon' is of hoe je dat kan beoordelen. Noní omschreef het als volgt:

*"Ser gaucho es alma, es una passion. Cuando sientas esta passion no hay otra opcion que ser una buena persona, buena de corazon y buena de mente. Despues un rato puedes observar si un gaucho sienta esta passion, es en la manera de caminar, los movimientos y como esta persona anda con otras personas. Observar es la manera de saber si alguien es una buena persona y tiene rason para llamarse gaucho"*²³.

²⁰ Naar de bewoordingen van Daniel Plaza, een gerespecteerd gaucho uit de oudere generatie. Hij is vice- voorzitter van de gaucho vereniging in Chicoana.

²¹ Aldus Daniel Plaza tijdens één van onze gesprekken.

²² Aldus Jesús, Monica en haar broer

²³ Noní is een jonge gaucha afkomstig uit een niet- gaucho familie. Zij wordt door het dorp geaccepteerd als volwaardig gaucha.

- Gaucho zijn zit in de ziel, het is een passie. Wanneer je deze passie voelt is er geen andere optie dan een goed persoon zijn, goed in het hart en goed van geest. Na een tijdje zie je aan een gaucho of hij deze passie voelt. Je ziet het aan hoe deze persoon loopt, hoe hij beweegt en hoe hij met anderen omgaat. Door dit te observeren weet ik of iemand al dan niet een goed persoon is en of deze zichzelf gaucho mag noemen.-

De omschrijving van een 'goed persoon' koppelen aan het al dan niet gaucho zijn, is iets wat veel mensen doen. Je kunt je nog zo goed kleden en gedragen als gaucho, als je geen 'goed persoon' bent, zal je niet als volwaardig gaucho binnen de groep geaccepteerd worden. Aan de andere kant geeft de meerderheid ook aan dat je een 'goed persoon' kan zijn, zonder dat je gaucho bent en vertellen ze dat ze individuen uit andere gemeenschappen dan ook voornamelijk hierop beoordelen.

Deze koppeling van uiterlijke en morele kenmerken is opvallend. Van belang is om te weten in welk type de desbetreffende gaucho wordt ingedeeld. Voor een overzicht van deze typen gaucho's wil ik verwijzen naar paragraaf 3.2. Duidelijk is dat van gaucho's die nog met koeien werken verwacht wordt dat ze zich ook als gaucho kleden. Echter, bij de gaucho's *truchos* wordt het niet op prijs gesteld als deze persoon zich als gaucho kleedt. Deze groep wordt ervan beschuldigd dit alleen te doen op festivals en zich vervolgens niet gaucho waardig te gedragen. Op publieke gelegenheden zoals festivals weten de gaucho's heel goed wie alleen dan in de gauchokleren loopt en wie niet, een gaucho *trucho* met een alcoholisch drankje in de hand wordt afgeschilderd als iemand die zich niet aan de normen en waarden houdt. Hij wordt door de anderen aangekeken als uitschot die de groep in zijn geheel te schande maakt. Op deze festivals is het echter niet moeilijk om ook de andere soorten gaucho's in beschonken staat te observeren, omdat zij als gaucho gerespecteerd worden blijkt dat sociaal niet onwenselijk te zijn.

Dit wetende is het logisch te concluderen dat het er een sterke koppeling bestaat tussen de uiterlijke kenmerken en morele kenmerken. Gauchokleding dragen betekent dat er een bepaald gedrag en bepaalde normen- en waarden van het individu verwacht worden. Houd jij je niet aan deze gedragsregels dan word je beschuldigd van het 'verkleeden' tot gaucho, je zal dan niet als gaucho geaccepteerd worden:

"Hay diferentes tipos de gauchos: gauchos gauchos y gauchos que solamente se disfransan como gauchos"²⁴.

-er zijn verschillende typen gaucho's: gaucho's gaucho's en gaucho's die zich alleen maar verkleeden als gaucho's.-

²⁴ Aldus de woorden van Ramon tijdens diepte- interview d.d. 18 maart 2009. Hij zegt hetzelfde in de zevende minuut van de film *Gauchos: if you don't get on, you won't fall of* (Richter 2008).

3.2 Verschillende typen gaucho's

Binnen de gauchogemeenschap in Chicoana wordt door vele gaucho's onderscheid gemaakt tussen drie verschillende soorten gaucho's, te weten:

- *Puestero*: dit is de gaucho die nog steeds werkt en leeft van wat het land hun opbrengt. Ze leven een hard leven, worden blootgesteld aan de grillen van de natuur. Ze moeten veel en hard werk in de bergen waar ze op hun eigen stukje land leven. Dit is de gaucho die één keer per maand met zijn paard het dorp inkomt om wat spullen te verkopen. Een eenzaam leven, wat alleen draait om overleven, de directe familie en het vee. Dit is het type gaucho waar de huidige generatie met weemoed aan terugdenkt.

- *Verdadero*: deze gaucho heeft zijn levensstijl aangepast aan de ontwikkelingen in de regio. Hij eert de tradities, draagt gaucho kleren en draagt het gaucho- zijn mee in zijn hart. '*Gaucho es alma*'²⁵. Veel van deze gaucho's zouden graag, als *puestero*, in de bergen werken, maar door de immense tabakplantages is er geen land om dit beroep nog op uit te oefenen. Vaak werken ze als gids in het toerisme, als landarbeider bij de tabakplantages of als schoonmaker bij de gemeente. De meerderheid van deze gaucho's heeft nog een klein aantal koeien in de 'open campo' waar ze het weekend naar toegaan en waar ze er af en toe één van verkopen voor een extra zakcentje. Deze vorm van gaucho identiteit is wijdverspreid in de regio.

- *Gaucho trucho*: deze gaucho wordt door velen bestempeld als 'nep'. Dit zijn de personen die zich in het dagelijks leven niet kleden en gedragen als gaucho en het gaucho zijn alleen maar uitstralen en uitoefenen op festivals en andere belangrijke feesten. Zoals Monica Ganzo het vertelde:

*"Un gaucho real no trae el vestimienta tradicional solamente en un festival y securamennte no tiene rason para emborracharse con vino o cerveza durante estes dias. Un gaucho real es una persona honorable"*²⁶

-Een echte gaucho draagt de traditionele kleding niet alleen op een festival en heeft geen reden om zichzelf tijdens deze dagen te bezatten met wijn of bier. Een echte gaucho is een eervol persoon.-

Deze verschillende typen gaucho's zijn voorbeelden van hoe er binnen een gemeenschap onderhandeld wordt over wie er wel en wie er niet bij de groep hoort. Zoals in paragraaf 2.1 duidelijk werd zijn de verschillen binnen een gemeenschap even belangrijk als de overeenkomsten (Cohen 1985). De verschillende typen gaucho's bevestigen dit standpunt door de onderlinge verschillen extra te benadrukken.

Het opvallende is dat deze verschillende types gaucho vooral aan het begin van mijn onderzoeksperiode door de geïnterviewden benoemd werden. Aan het eind van het

²⁵ Aldus Noní

²⁶ Monica Ganza: een gerespecteerde oudere gaucha in Chicoana. Zij is één van de weinige vrouwen die hetzelfde werk doet als de gaucho's en zelf ook een aantal hobbykoeien heeft.

onderzoek sprak ik juist met veel mensen die het onderscheid tussen de verschillende types onzin en onnodig vonden. Toen ik bij mezelf te raden ging waar deze ommezwaai vandaan kwam en goed naar mijn data keek, bleek het te maken te hebben met het aanzien van de gaucho's die ik interviewde. De gaucho's die ik aan het begin van mijn onderzoek sprak, waren duidelijk de vooraanstaande gaucho's van het dorp, met veel aanzien. Zij wilden zich distantiëren van gaucho's die niet zoveel aanzien hadden of de tradities iets minder in ere hielden. De gaucho's die ik aan het einde van mijn onderzoek interviewde zou je kunnen plaatsen in de groepen '*gaucho verdadero*' en sommige zelfs in '*gaucho trucho*'. Voor hen is het niet gunstig om andere types gaucho's te definiëren, aangezien ze dan aangeven zelf niet een gaucho met veel aanzien te zijn. Het identificatiesysteem wat ik in het begin van mijn onderzoek heb opgesteld bleek dus vooral het identificatiesysteem van de invloedrijke gaucho's met aanzien te zijn.

Toch heb ik ervoor gekozen om tijdens het onderzoek de gaucho's op deze manier in te delen. Op deze manier had ik zelf een duidelijk beeld hoe de verdeling van informanten was en uit welke groep ik nog informanten moest zoeken voor het verkrijgen van een evenwichtig beeld.

3.3 Gaucho-identiteit op de verschillende niveaus

Opmerkelijk is dat de meerderheid van de gaucho's die ik gesproken en geobserveerd heb, veel waarde hechten aan de 'gaucho salteño'²⁷ of 'gaucho's de 'Guemes'²⁸ identiteit. Ze benadrukken voornamelijk hun identiteit op micro-niveau. Het identificeren gebeurt in kleine groepen. Zo zal je zelden een gaucho Salteño horen praten over 'de gaucho's van Argentinië' of over 'de Argentijnen'. Dit is een gegeven wat ik van tevoren niet verwacht had. Als buitenstaander lijken 'de gaucho's van Argentinië' een homogene groep en zo worden ze ook benaderd, terwijl ze er zelf heel anders tegenaan kijken. De nadruk ligt duidelijk op de verschillen tussen de verschillende gaucho groeperingen, op de heterogeniteit. Ze zetten zich af tegen de andere gaucho regio's, maar geven allemaal ook aan dat ze de andere gaucho's wel respecteren.

Een beschrijving van de verschillende niveaus van identiteit is terug te vinden in de laatste alinea van paragraaf 2.2. Over de inhoud van de niveaus bestaat een hoge mate van consensus, alle door mij geïnterviewde gaucho's geven spontaan dezelfde indeling. Belangrijk is om aan te geven dat ik bewust niet zelf namen heb genoemd als het over dit thema ging. Ik heb het elke keer in zijn geheel vanuit henzelf laten komen. Hierdoor is de consensus des te opmerkelijker en geeft het duidelijk aan dat dit een belangrijk onderdeel is van de

²⁷ Gaucho *Salteño*: een gaucho uit de Salta provincie,

²⁸ Gaucho's de *Gúemes*: Gaucho's die zich identificeren met generaal Gúemes, de generaal die de gaucho's mobiliseerde en aanvoerde tijdens de onafhankelijkheidsstrijd. Deze term wordt vaak gebruikt als synoniem voor Gaucho Salteño.

collectieve gaucho identiteit.

Het micro niveau gaat in op met wie of wat een gaucho in Chicoana zichzelf identificeert. De identificatie is met de gaucho Luis Burela, die geboren en getogen is in Chicoana. Luis Burela is de persoon die op 1 maart 1814 de basis heeft gelegd voor 'la guerra gaucha'²⁹, door in zijn eigen achtertuin gaucho's te verzamelen en hun te overtuigen van de noodzaak van verzet tegen de Spaanse onderdrukkers (sub comision de asuntos historicos, 1971; instituto Güemesiano: 1977). De gaucho's in Chicoana vertelden dat ze er trots op zijn dat de opstand in hun dorp is begonnen. "Zonder Luis Burela waren we misschien nog steeds wel in Spaanse handen" is een veelgehoorde overtuiging.

Op meso ofwel provinciaal niveau identificeren de gaucho's zich met generaal Martín Miguel de Güemes. Deze generaal is, door het Argentijnse leger, naar Salta gestuurd om de op handen zijnde opstand te coördineren. De gaucho's in Chicoana zijn trots op deze generaal die hen uiteindelijk naar de onafhankelijkheid geleid heeft. Onafhankelijkheidsdag en de sterfdag van deze generaal, vult nog steeds de straten vol gaucho's in traditionele kledij om hem te eren met een optocht. Een dergelijke optocht ziet er als volgt uit:

Aan de ene kant voelen de gaucho's van Chicoana heel trots tijdens het rijden van deze parades en vervult het ze met een eergevoel. Aan de andere kant voelt het voor veel gaucho's ook dubbel om generaal Güemes groots te eren met parades en niet hetzelfde te doen bij Luis Burela. In Chicoana heb ik met een vijftal gaucho's gesproken die een project op willen starten waarbij ook op de sterfdag van Luis Burela een dergelijke lokale optocht georganiseerd wordt. Dit voorstel wordt ondersteund door het algemene sentiment wat veelbaar aanwezig is in Chicoana. Namelijk dat Generaal Güemes strijkt met de eer die eigenlijk Luis Burela zou moeten toekomen. Stella verwoorde dit sentiment als volgt:

"En un día nuestro héroe Luis Burela -quien era un buen gaucho- hablaba con la gente de Chicoana. El hablaba de la tiranía de los Españoles sobre los Chicoanistas. Despues este día Luis Burela era el coordinador de la resistencia, el organizaba protestas con violencia. Despues un tiempo esta historia fue escuchado en Buenos

²⁹ *La guerra de gaucha*: de oorlog gevoerd door de gaucho's. De naam die ze geven aan de oorlog tegen de Spaanse overheersers

³⁰ Foto van optocht genomen door Rachel van Wieren tijdens veldwerkperiode

Aires y ellos nos manden General Gúemes para coordinarlo. Ellos hicieron eso solamente para decir que la Resistencia fue iniciado desde Buenos Aires, eso no es la verdad, es una mentira grande. Por supuesto la gente de Chicoana se sienta olvidado³¹.

- Op een dag sprak onze held Luis Burela - een echte gaucho- tegen de mensen uit Chicoana. Hij sprak over de tirannie van de Spanjaarden en over de mensen uit Chicoana. Na deze dag was Luis Burela de coördinator van de opstand. Hij organiseerde gewelddadige protesten. Na een tijd kwam dit verhaal ter oren van de mensen in Buenos Aires en zij stuurden ons Generaal Gúemes om de opstand te coördineren. Zij deden dit alleen maar om te kunnen zeggen dat de opstand geïnitieerd was vanuit Buenos Aires. Dit is niet de waarheid, het is een grote leugen. Hierdoor hebben de mensen in Chicoana het gevoel door de Argentijnse staat vergeten en achtergesteld te zijn.-

Voor de gaucho's in Chicoana is dit een dilemma. Ze identificeren zichzelf met beide helden, terwijl ze tegelijkertijd het gevoel hebben dat generaal Gúemes onterecht de plaats van Luis Burela heeft ingenomen. Zo blijkt hoe de identiteiten op de verschillende niveaus elkaar in de weg kunnen zitten.

Tot nu toe heb ik het gehad over de micro- en meso identiteit van de gaucho's in Salta. Dit is in de praktijk het belangrijkste identificatiesysteem gebleken, maar dezelfde gaucho's identificeren zich -hetzij in geringe mate- met gaucho's uit de andere zeven gaucho's gebieden, zoals die door velen benoemd worden (Sessa, Guiraldes). Hoe de verschillende gaucho regio's verdeeld zijn over Argentinië is terug te vinden op de geografische kaart op pagina 6 van deze scriptie.

Zoals hieronder te lezen is identificeren de gaucho's van Chicoana zich niet of nauwelijks met Argentinië. Ze identificeren zich meer met de paardenmannen van Chili en Peru. Dit heeft als logische reden dat ze ongeveer dezelfde activiteiten ondernemen om te overleven, afhankelijk zijn van de paarden en ongeveer dezelfde economische en sociale positie innemen. Daarnaast heeft het ook historische redenen, deze drie landen hebben ongeveer tegelijk en onder leiding van dezelfde generaal (San Martin) voor de onafhankelijkheid van Spanje vchten. In alle drie de landen maakten de gaucho's een groot deel uit van het leger en ze hebben dus een gedeelde geschiedenis vol leed, verlies en de vreugde van de uiteindelijke overwinning.

Het benoemen van de gaucho identiteit en vooral de lokale micro- identiteit is belangrijk voor de gaucho's, omdat ze zich als groep gemarginaliseerd voelen door de politiek. Vroeger werden de gaucho's gezien als een gewelddadige groep, die overal maling aan hadden en dit beeld is nooit echt veranderd. Het 'gewone' volk heeft over het algemeen veel bewondering voor de gaucho's, mede omdat de gaucho's hard voor de onafhankelijkheid van Argentinië gestreden hebben. De politiek lijkt de gaucho's, volgens hun verhalen, echter keer op keer te benadelen met ongunstige belastingmaatregelen en wetgeving met betrekkin

³¹ Stella: een oudere vrouw die vroeger woordvoester is geweest voor de gauchovereniging te Chicoana.

tot grootgrondbezit en concurrentiebelangen. Zo is de belasting die betaald moet worden, voor de koeien, de afgelopen drie jaar verdubbeld, terwijl het door de komst van de tabakindustrie al bijna onmogelijk is om koeien te houden en hier economisch gewin uit te halen. Dit geeft veel gaucho's het gevoel dat het ze door de politiek bewust moeilijk wordt gemaakt om zich economisch te ontwikkelen. Qua wetgeving ergeren de gaucho's zich vooral aan de opeenstapeling van wetten die oude gauchogebruiken tegengaan. Zo zijn hanengevechten verboden en moeten alle paarden geregistreerd worden. Dit laatste kost hun veel tijd, geld en moeite en versterkt het gevoel van het bewust tegenhouden van de ontwikkeling van de gaucho's. De afgelopen jaren is hier echter nog een ander belangrijk punt bijgekomen. De politiek heeft in 1991 een wet aangenomen die het voor de inheemse bevolking mogelijk maakt om aanspraak te maken op grond die voor de Videla dictatuur in hun handen was. De gaucho's worden echter niet tot de inheemse bevolking gerekend, maar hebben naar hun mening wel minstens evenveel land onterecht moeten afstaan. Ze zien om zich heen hoe andere groepen wel de procedure kunnen starten om hun land terug te krijgen en zichzelf kunnen dat niet, terwijl het land zo belangrijk is voor hun economische ontwikkeling. In paragraaf 2.5 verklaar ik reeds waarom land niet alleen economisch, maar ook cultureel van belang is. Laura Occhipinti omschrijft dit als volgt:

"Het is land wat ze gebruiken, het maakt deel uit van hun overlevingsstrategie en is dus overduidelijk economisch. Land is overleven, overleven is deel van de culturele identiteit (...). Land wordt gezien als belangrijk onderdeel in hun eigen geschiedenis en als een manier om de toekomst van hun cultuur te garanderen" (2003: 168, eigen vertaling).

De gaucho's voelen zich, met betrekking tot het recht op land, achtergesteld bij de inheemse bevolking en miskent door de politiek. Dit heeft het resultaat dat ze negatieve associaties zeggen te hebben met Argentinië. Aan de andere kant wordt dit regelmatig tegengesproken door hun gedrag. Ik heb nog nooit een groep zo fanatiek uit volle borst het volkslied horen zingen en op rodeofestivals zijn de Argentijnse kleuren (lichtblauw en wit) volop aanwezig. Vragend naar het hoe en waarom hiervan, geven ze aan dat het volkslied hun band met de grond en hun plekje op de aarde representeert. En dat Argentinië voornamelijk duidt op de politieke en geografische benaming hiervan waar ze zich niet in kunnen vinden. Dat de Argentijnse kleuren veelvuldig worden gebruikt op festivals is omdat de politiek de kleuren van de vlag heeft gekopieerd van de kleuren die de gaucho's in de onafhankelijkheidsstrijd gebruikten als symbool voor de op handen zijnde betere tijden. De vlag heeft voor de gaucho's dan ook niet veel betekenis, de kleuren echter wel. In de film die is opgenomen in 2005 in Chicoana is opgenomen (Richter 2008) zie je gaucho's tijdens de rodeofestivals dan ook enthousiast met de vlag zwaaien, het is echter de vlag zonder de bekende zon. Tono Vera vertelde mij dat de zon door de politiek aan de vlag is toegevoegd nadat ze de kleuren afgekeken hadden. Het gebruik van de vlag zonder de later toegevoegde zon is een duidelijk

voorbeeld van de weerstand die de gauchos van Chicoana voelen ten opzichte van de Argentijnse staat.

Dit heeft het gevolg dat 'de gauchos' en specifiek gezien 'de gauchos salteños' zichzelf niet met het grote Argentinië willen identificeren en sommigen zich hier zelfs tegen afzetten. Zoals in vele theorieën over etniciteit ook naar voren komt, leiden dit soort gevoelens vaak tot een sterkere onderlinge verbondenheid en de behoefte tot het benadrukken van hun eigen identiteit. Dat dit ook binnen de gauchogemeenschap in Chicoana het geval is een centraal thema binnen deze scriptie.

Kijkend naar de vraag met wie gauchos mondiaal gezien mee zouden identificeren, dacht ik van tevoren dat de cowboys uit de Verenigde Staten hier wel bij zouden zitten. Al snel werd duidelijk dat dit niet het geval is. Ten eerste wordt alles uit de Verenigde Staten geassocieerd met de overheersing van de tabakindustrie, aangezien veel eigenaren van de tabaksplantages uit de Verenigde Staten komen. Ten tweede kennen alle gauchos in Chicoana het verhaal van de film *Broke Back Mountain*, waarin twee mannelijke cowboys met elkaar een geheime relatie aangaan en elkaar hiervoor ontmoeten in de bergen. Binnen de macho cultuur van de gauchos is dit een schoolvoorbeeld van waar ze niet mee geassocieerd willen worden. Zodoende proberen ze zich af te zetten tegen alles wat gauchos met de Amerikaanse cowboys gemeen hebben. De verschillen in uitrusting en het soort paarden worden uitvergroot en veelvuldig genoemd in gesprekken met buitenstaanders. Dit alles om te bewerkstelligen dat de gauchos niet met de Amerikaanse cowboys in één adem genoemd worden.

3.4 Acceptatie van gauchos uit niet-gauchofamilies

'Cuando- como yo- no sos de una familia gaucha y tienes este sentimiento fuerte que realmente sos gaucha, primeramente tienes que aprender todas las cosas gauchesa, tienes que aprender como andas caballos, pero mas importante, tienes que saber como es la manera de vivir, la manera de ser. Cuando, con tiempo, sabes todo eso y te comportas como gaucha, no tienes nigung problema con la iniciación.

Mis padres son Espanoles y no tenemos ningun gaucha en la familia, yo soy el unico. Cuando tenía 23 años, quería ser un gaucha. Eso es un sentimiento muy fuerte. Entonces me fui con gauchos para aprender todo que necesitas saber. Mi primer golpe era que yo me difrase con las ropas de gauchos sin comportarme como un gaucha. Pero despues un tiempo, entendió que no es sobre las ropas, es sobre la persona adentro. Fui a trabajar con los gauchos mas y mas y compre mis propio vacas y un caballo. Cuando la gente de Chicoana ha mirado que vivi como un gaucha y tambien quiero hacer gauchadas, ellos me tratan como gaucha.

Hasta hoy, durante 28 años, nunca tenía al sentimiento que los gauchos no me

*acceptan como gaucho. Desendencia no es la unica manera para ser gaucho*³².

- Wanneer je net als ik niet afkomstig bent uit een gaucho familie en je hebt wel het sterke gevoel een gaucho te zijn, moet je eerst alles leren. Je moet leren hoe je op een paard rijdt, maar nog belangrijker, je moet de levensstijl kennen, de manier van zijn. Wanneer je na een tijd dit allemaal weet en je gedraagt je als een gaucho, is het geen probleem om geaccepteerd te worden.

Mijn ouders zijn Spanjaarden en niemand uit mijn familie is een gaucho, ik ben de enige. Toen ik 23 jaar was wilde ik gaucho zijn. Dit is een heel sterk gevoel. Ik besloot met gaucho's mee te gaan, zodat ze me alles konden leren wat ik moest weten. Mijn eerste fout was dat ik me verkleedde in gaucho kleren zonder dat ik me gedroeg als een gaucho. Na een tijdje begreep ik echter dat het niet om de kleren gaat, maar om de persoon die je bent. Ik ging steeds meer werken met de gaucho's en kocht mijn eigen paard en koeien. Toen de mensen uit Chicoana zagen dat ik zo leefde en dat ik bereid was tot *gauchadas*, werd ik behandeld als een gaucho.

Tot de dag van vandaag, gedurende 28 jaar, heb ik nog nooit het gevoel gehad dat men mij niet als gaucho accepteerde. Afkomst is niet de enige manier om gaucho te zijn.-

Dit verhaal van Ramon is een schoolvoorbeeld van hoe je als niet- gaucho geaccepteerd kan worden in de gauchogemeenschap. Het klinkt bijna te mooi om waar te zijn en toch werd dit verhaal me aan alle kanten verteld. Ook drie anderen met wie ik sprak over hoe zij, afkomstig uit een niet- gaucho familie, uiteindelijk geaccepteerd werden in de gemeenschap, vertelden in grote lijnen hetzelfde verhaal. Ook nadat ik mezelf tweeënhalve maand in het gaucho leven had verdiept, interviews verrichte, observeerde, participeerde in het dagelijks leven en waarschijnlijk in dit geval nog wel belangrijker, regelmatig te paard zat kreeg ikzelf langzaam maar zeker een bijnaam of '*sobrenombre*' toebedeeld: *La gaucha rubia*³³.

Ik had van te voren verwacht een gesloten samenleving aan te treffen waar je niet zomaar tussenkomt. Waar afkomst belangrijk is en je alleen geaccepteerd wordt als gaucho wanneer je ouders dit ook zijn. Dit lijkt echter niet het geval. Alle tekenen tijdens mijn veldwerkperiode wijzen richting een behoorlijk open samenleving. Als gaucho moet je met paarden om kunnen gaan, wat ik voor het onderzoek al kon en daarnaast is het belangrijk dat je de normen en waarden van de gaucho gemeenschap accepteert en je hiernaar gedraagt. Doe je dit dan kan iedereen een gaucho worden. Noní verwoordt dit als volgt:

*"Ser gaucho es algo que llegas por adentro, es como 'la tierra te llama'. Es un passion y cuando la gente observan y sienten este passion no hay nadie que dice: vos no sos una familia gaucho. Cuando 'la tierra te llama' puedes ser gaucho"*³⁴.

- Het gaucho zijn, is iets wat je van binnen met je meedraagt, het is alsof de aarde je roept. Het is een passie en wanneer de mensen deze passie observeren en voelen, is er niemand die zal zeggen: jij bent niet afkomstig uit een gaucho familie. Als de aarde voor je roept kan je een gaucho zijn. -

³² Een quote uit het diepte-interview met Ramón, gehouden op 18 maart 2009.

³³ *La gaucha rubia*: de blonde gaucha.

³⁴ Noní is een jonge gaucha afkomstig uit een niet-gaucho familie. Zij wordt door het dorp geaccepteerd als volwaardig gaucha.

Ondanks dat alle tekenen in de richting van een open samenleving wijzen, wil ik toch voorzichtig zijn met deze conclusie. Ik verwacht dat wanneer je als onderzoeker een langere periode in Chicoana verblijft en probeert te integreren in de gaucho samenleving er onvoorziene kuilen in de weg naar acceptatie zullen zitten. In ieder geval is wel duidelijk geworden dat er van een gesloten samenleving geen sprake kan zijn. In hoeverre hij echt open genoemd kan worden zal verder onderzoek uit moeten wijzen.

4: Nadruk op verschil

In paragraaf 2.1 komt naar voren dat identiteit betekent "hetzelfde zijn als zichzelf en tegelijkertijd anders zijn (Eriksen, 2002: 60)". Identiteit is een proces van verandering. In paragraaf 2.3 wordt etniciteit gedefinieerd en een belangrijk kenmerk hiervan is dat de verschillen benadrukt en gevierd worden. De etniciteit benadrukt de collectieve verschillen tussen gemeenschappen. Bij identiteit zijn ook andere factoren betrokken en is etniciteit slechts een onderdeel, welke het individu symbolen aanreikt die zijn etniciteit weergeven. Het individu geeft hier, in samenspraak met de andere factoren zijn eigen invulling en betekenis aan.

In dit hoofdstuk komen de belangrijkste middelen aan de orde waarmee de gaucho's van Chicoana zich afzetten van andere groepen en hoe er op de verschillen binnen deze kleine gemeenschap van binnenuit gereageerd wordt. Hieruit zal duidelijk worden dat deze verschillen groter en meer bevestigd worden door de homogenisatie die plaatsvindt. Zoals in paragraaf 2.1 reeds te lezen is steunt ook Appadurau dit betoog door middel van de volgende beredenering: 'Het centrale probleem van de huidige mondiale interacties in de wereld is het probleem tussen culturele homogenisatie en culturele heterogenisatie. Veel wetenschappers hebben vooral oog voor de homogenisatie waarbij ze ervan uitgaan dat de wereld steeds meer verwesterd. (...). Wat deze argumenten niet behandelen, is dat met dezelfde snelheid waarmee de vernieuwingen geïntroduceerd worden in een andere samenleving, deze samenleving de neiging heeft om op andere vlakken juist hun herkomst en hun tradities te benadrukken'.

Paragraaf 4.1 gaat daarom in op de kledingnormen. Paragraaf 4.2 op het al dan niet adopteren van tradities. Paragraaf 4.3 behandelt het sentiment van de gaucho's en het verschil tussen de generaties.

4.1 Kleding

Kleding is een belangrijke factor binnen de gaucho identiteit. Door het gebruik van traditionele kleding geeft een aantal gaucho's zichtbaarheid aan hun gaucho identiteit. Door zich te kleden als gaucho is het voor alle buitenstaanders duidelijk dat deze persoon zich gaucho voelt en welke normen en waarden deze persoon hoort na te streven. Opvallend is dat niet elke gaucho zich dagelijks kleedt als gaucho. Degene die dit wel doen, zijn voornamelijk de gaucho's die nog met paarden en koeien, of in de toeristische sector werken. De eerste groep doet dit, omdat de kleding praktisch is voor dit werk. De tweede groep omdat de toeristen ze graag zo zien. Er zijn echter ook gaucho's die in de tabak werken, de meerderheid hiervan kleedt zich niet als gaucho. Daarnaast is er echter ook sprake van een minderheidsgroep die wel degelijk de gaucho-kledij aanheeft tijdens het werken in de tabak. Al snel werd mij duidelijk dat hier geen praktisch nut voor is. Deze gaucho's hebben als doel

uit te stralen dat ze ondanks de tabaksindustrie nog steeds gaucho's zijn. Juist het feit dat ze niet meer in als gaucho verdadero of puestero³⁵ kunnen werken, maakt dat ze door middel van hun kleding willen uitstralen dat ze nog steeds gaucho zijn. Het geeft uiting aan de weerstand die ze hebben tegen de allesoverheersende tabaksindustrie waar ze toch afhankelijk van zijn.

Om een goed beeld te geven van hoe de gaucho's in Chicoana gekleed gaan als ze zich als gaucho kleden, hieronder een foto met beschrijving die ik tijdens mijn veldwerkperiode gemaakt heb.

Twee gaucho's als toeschouwer bij een festival. Ze dragen de wijde broeken, bombachas genoemd, een grote leren riem met een groot mes wat tussen de broek en de riem ingeklemd zit. Hierboven dragen ze een jasje en een gaucho hoed. De linkerman heeft ook zijn poncho met de kleuren van de provincie Salta over de schouder geslagen. Zeer waarschijnlijk hebben ze bruine leren laarzen aan waar de broek aan de onderkant ingestopt is. Deze twee mannen voldoen aan de kledingnormen die horen bij de gaucho's in Chicoana. Traditiegetrouw zit het mes op de rug, precies daar waar je hem met de rechterhand snel uit kan trekken, mocht je hem nodig hebben. De rood-zwarte poncho hangt over de linkerschouder, omdat vroeger de onderlinge gevechten plaatsvonden door gebruik te maken van een mes en een poncho. Het mes in de rechterhand om de ander te verwonden, de poncho in de linker om de ander het zicht te ontnemen en zo sneller toe te kunnen slaan. De poncho heeft de kleuren rood en zwart. Deze staan symbool voor de gauchoregio Salta. In andere regio's gebruiken de gaucho's ook poncho's, maar deze hebben dan een andere kleur. De hoeden van deze twee mannen zijn behoorlijk hoog en hebben een grote rand. De hoogte is om de gaucho, tijdens het paardrijden in de bergen, te beschermen tegen laaghangende takken en de grote rand om het gezicht van schaduw te voorzien in deze zonnige provincie. (foto notitie gemaakt op de dag van deze foto na een verklarend gesprek met Tono)

Kleding wordt gebruikt om verschil uit te drukken tussen gaucho's onderling. Gaucho's uit andere regio's hebben een andere hoed, poncho en laarzen. Deze verschillen zijn gebaseerd op praktische redenen. Als er geen of weinig zon is, heb je een grote rand op je hoed niet

³⁵ Gaucho *puestero* en *verdadero*: voor uitleg zie paragraaf 3.2

nodig en is deze rand dus veel kleiner. Tegenwoordig zijn deze praktische verschillen minder belangrijk geworden door de verandering van het werk. De verschillen worden nu vastgehouden en benadrukt als cultureel symbool. Menig gaucho geeft aan dat men vroeger nauwelijks bekend was met de verschillen. Reizen was niet nodig en onbetaalbaar en zodoende kwam men zeer zelden een gaucho uit een andere regio tegen. Tegenwoordig is dit echter wel anders. Rodeoruiters reizen door het land en gaucho's verplaatsen zich, op zoek naar werk. Dit zijn duidelijke bewijzen dat de mondialisering ook in Chicoana is aangekomen en de wereld gevoelsmatig kleiner maakt.

Oudere gaucho's bestempelen vooral de nadelen van de mondialisering. Ze zien de identiteit van de gaucho van Chicoana langzaam verdwijnen door de invloeden van buitenaf. Zo is bijvoorbeeld de rodeo in het Zuiden van Argentinië veel groter en veel spectaculairder, omdat er meer geld in te verdienen is. Veel jongeren kijken op tegen deze rodeoruiters en passen hun kleding steeds verder aan. De sombrero wordt kleiner, omdat ze in het Zuiden geen schaduw, maar alleen maar bescherming nodig hebben. De *pañuelo*³⁶ wordt rood in plaats van zwart of wit. De laarzen zijn niet van leer, maar van koeienbeenderen en dergelijke. Als je met de jongeren praat, weten ze vaak niet waarom de kleding in het Zuiden anders is. Ze identificeren zich met een rodeoster en niet met de betekenis achter de verschillende kledingstijlen. Ik heb op de twee rodeofestivals behoorlijk wat oudere gaucho's gezien die boos werden op de onverschilligheid van de jonge gaucho's op dit vlak. Onderling respect is voor de gaucho's in Argentinië heel belangrijk, maar adaptatie en assimilatie vinden ze iets anders. Het sentiment van de oudere generatie is dat je juist door het vasthouden aan je eigen identiteit met bijbehorende tradities respect toont voor de ander. Door de tradities van de ander voor de helft over te nemen, zonder de historie en de betekenis hierachter te kennen is in hun ogen een belediging. De jongere generatie denkt hier nauwelijks over na, zij adopteren de kledingstijl van hun helden zonder dat ze hiermee bewust hun eigen cultuur willen verloederen.

Veel jonge en oudere gaucho's zien daarnaast ook nog een andere reden voor het adopteren van een andere kledingstijl: de gehele kledij voor een gaucho uit de Salta provincie is, door het vele gebruik van leer, één van de duurste in het hele land en veel jongeren hebben hier het geld niet voor, maar willen wel het gaucho- zijn uitstralen. Vanwege de economische beperkingen wordt er dan vaak goedkopere kleding aangeschaft. Stella wil deze verloederen tegen gaan door een fonds op te richten waar jonge gaucho's geld van kunnen krijgen voor het aanschaffen van Salteño gaucho kleding, helaas is hier nog geen geld voor vrijgekomen.

³⁶ *Pañuelo*: een soort stropdas die een gaucho draagt bij officiële gebeurtenissen

4.2 Gauchito Gil en andere tradities

Verschillen zijn niet alleen zichtbaar in kleding. De gaucho's in Chicoana hebben gedeeltelijk andere tradities dan de gaucho's van het volgende dorp. Dit vindt zijn oorsprong in de praktische reden van een andere omgeving en dus andere middelen. Chicoana ligt tussen dichtbegroeide bergen, waardoor de gaucho's hier gebruik maken van *guardamontes*³⁷. Ook de lasso is door de grondsoort van een ander materiaal gemaakt dan in andere dorpen. Al deze verschillen in uitrusting zijn uitgegroeid tot een uiting van regionalisme en een cultureel symbool van de regio. Aan de andere kant worden tradities en gewoonten van andere regio's soms wel geadopteerd en geïmplementeerd in Chicoana, een voorbeeld hiervan is *Gauchito Gil*. Deze gaucho leefde ten tijde van de onafhankelijkheidsstrijd begin negentiende eeuw. Hij vocht in het leger, maar wilde mensen helpen en niet onderdrukken. Hij is uit het leger gestapt en tot zijn dood heeft hij in de provincie Corrientes als een soort Robin Hood gestolen bij de rijken om dit aan de armen te geven. Uiteindelijk heeft het leger hem gevonden en hem ter dood gebracht, omdat hij gedeserteerd was. De echte legende begint na zijn dood. Een grote groep mensen gelooft dat *Gauchito Gil* nog steeds over de armen waakt en zorgt dat ze kunnen overleven door de broodnodige spullen bij hun te brengen. *Gauchito Gil* wordt hiervoor bedankt en geëerd door middel van kleine rode huisjes die naast de weg staan. Eerst waren deze huisjes alleen in Corrientes te vinden. De laatste jaren kan je deze huisjes echter overal in Argentinië tegenkomen, ze zijn verspreid door reizigers en, zo werd mij verteld, door vrachtwagenchauffeurs. Veel gaucho's in Chicoana geloven in *Gauchito Gil*, maar vertellen tegelijkertijd dat dit geen lokale traditie is en dat *Gauchito Gil* uit Corrientes komt. Het feit dat de gaucho's benoemen dat ze weten dat *Gauchito Gil* niet uit hun regio komt is een voorbeeld van regionalisme, tegelijkertijd is het een voorbeeld van mondialisering omdat ze de traditie wel overnemen.

Regionalisme komt naar voren in meerdere aspecten. Ten eerste het besef van wat er oorspronkelijk uit de regio komt en wat ergens anders zijn oorsprong vindt. Dit is niet alleen het geval met betrekking tot *Gauchito Gil*. Het is ook terug te vinden met betrekking tot kleding, zoals dat in paragraaf 4.1 beschreven is. Roberto Mena, Kikiriki en Daniel Plaza³⁸ bevestigen dit beeld door te vertellen dat zij alle drie in de opvoeding aan hun kinderen duidelijk maakten wat uit Chicoana komt en wat niet. Dit gebeurde onder andere door middel van quizen en andere spellen. Als laatste voorbeeld van dit bewustzijn het volgende:

"Yo solamente fumo sigarillos que estan preparado con el tabaco de Chicoana, no quiero fumar ningun otra tabaco. Tambien cuando me fui por Colombia yo estaba buscando sigarillos de marcas con tabacco Chicoanista. Hay turistas y otras personas aqui que no piensan de eso. Siempre cuando yo lo miro, tengo que explicar esta

³⁷ *guardamontes*: een van leer gemaakt beschermstuk wat aan het zadel bevestigd wordt en de benen van de gaucho beschermd tegen prikkelbosjes, mierennesten en boomstronken.

³⁸ Roberto Mena, Kikiriki en Daniel Plaza behoren alledrie tot de oudere generatie.

tema. La mayoría de las turistas y otra gente van por la tienda enseguida para comprar los cigarillos local³⁹.

- Ik rook alleen maar sigaretten die gemaakt zijn met tabak uit Chicoana, ik wil niks anders. Ook toen ik naar Colombia vertrok ging ik daar op zoek naar sigaretten van merken uit Chicoana. Er zijn toeristen en andere mensen die hier niet over nadenken. Zodra ik dit zie moet ik ze hierop wijzen. De meerderheid gaat vervolgens direct naar de winkel om lokale sigaretten te kopen. -

4.3 De verschillende generaties

Deze zondagmiddag is er niet zo veel te beleven in het dorp en dus besluit ik naar het restaurant van Monica te gaan. Monica is ondertussen een goede steun en toeverlaat geworden. Met haar twee dochters speel ik 'truco'⁴⁰ totdat 'el gringo'⁴¹ binnen komt stappen. Al snel beginnen we kaartenhuizen te bouwen en stel ik hem vragen over wie of wat er later in welke kamer mag wonen. Zijn fantasie slaat op hol en de eerste wordt een stal voor een paard, de tweede ook en als ook de derde een paardenstal wordt vraag ik hoeveel paarden hij wil. Zijn antwoord: evenveel als dat Tono er nu heeft en ook met dezelfde kleuren⁴².
(dagboekfragment)

Bovenstaand fragment geeft duidelijk aan hoe de jonge kinderen opkijken tegen de oudere generatie. Dit jongetje wil heel graag zelf ook gaucho worden en is altijd in de buurt van paarden te vinden. Hij heeft net als veel andere kinderen enorm veel respect voor de gaucho's in het dorp, wat geïllustreerd wordt in dit fragment

Zoals in de vorige paragraaf al kort besproken is, reageren de verschillende generaties binnen de gauchogemeenschap op een andere manier op de mondialisering en de angsten voor het kwijtraken van de eigen identiteit. De angst om opgeslokt te worden door de grote, allesoverheersende Westerse cultuur leeft vooral zichtbaar bij de oudere generatie. Zij maken zich zorgen over hun eigen identiteit en gemeenschapsidentiteit. Hierdoor hebben ze de behoefte om bewust vast te houden aan oude tradities en kledingstijl. Bij de oudere generatie is er sprake van heterogenisering, omdat de verschillen met gaucho's uit andere regio's steeds meer bevestigd en gevierd worden. De verschillen zijn belangrijker dan de overeenkomsten. Hugo Vera verwoordde dit tijdens een interview als volgt:

"los gauchos mayor saben como era la vida antes, no había tabaco, ni gauchos de otras zonas del país. Ellos extrañan esta manera de vivir que era muy despejado. Yo también me recuerdo este tiempo, y acaricio las buenas memorías. Siempre el tiempo va cambiando, tenemos que acostumbrarnos sin olvidar. Los jóvenes solamente

³⁹ Woorden uitgesproken door Pilin tijdens een informeel gesprek over zijn rookverslaving.

⁴⁰ *Truco*: een voor mij nog steeds onbegrijpelijk kaartspel, wat oorspronkelijk uit Spanje komt en nu veel in Argentinië gespeeld wordt.

⁴¹ *El gringo*: een jongetje van acht jaar oud, het enige jongetje in het dorp met blond haar, vandaar deze bijnaam.

⁴² Tono is de peetvader van 'el gringo' en aangezien zijn eigen vader niet meer bij hem woont, kijkt hij op tegen Tono.

*conocen las historias del padres, tienen otras propias historias*⁴³.

- De oudere gaucho's weten hoe het leven hiervoor was. Er was geen tabak, noch gaucho's uit een andere regio. Zij missen deze manier van leven die heel overzichtelijk was. Ik herinner me deze tijd ook en ik koester de mooie herinneringen. Met de tijd verandert alles, we moeten ons aanpassen zonder te vergeten. De jongeren kennen alleen maar de verhalen van hun ouders, zij hebben hun eigen geschiedenis. -

Bovenstaande quote maakt duidelijk dat de jongere generatie hier anders mee om gaat. Zij adopteren veel meer vanuit de andere regio's, ze willen zich identificeren met hun rodeohelden en maken zich minder zorgen over de gemeenschapsidentiteit. Dit gegeven brengt regelmatig spanningen met zich mee. Zo is er bij de jongere generatie gaucho's dus eigenlijk sprake van homogenisering en assimilatie.

Ik hoorde gaucho's uit de oudere generatie in interviews, maar ook in het openbaar, klagen over de jongere generatie gaucho's. Zij zouden de tradities niet eren. In het dagelijks leven zie je op straat ook duidelijk dat bijvoorbeeld de kledingstijl tussen de generaties verschilt en behoorlijk wat jongeren geven ook aan dat ze niet heel erg geïnteresseerd zijn in de gaucho levensstijl. Ze zeggen te weten hoe het zit, wat de tradities zijn, wat de normen en de waarden zijn, maar willen een andere levensstijl aannemen die veel meer weg heeft van de Westerse levensstijl. Een voorbeeld hiervan is dat Walter toen hij ging werken eerst geld bij elkaar spaarde om een auto te kunnen kopen, daarna was het paard pas aan de beurt. Door de oudere gaucho's werd hier schande over gesproken⁴⁴.

Een aantal van de oudere gaucho's maken zich zorgen om deze ontwikkelingen. Ze zijn bang dat hun levensstijl verdwijnt als ze overlijden. Aan de andere kant zijn er ook oudere gaucho's die aangeven dat ze vroeger zelf ook zo waren en toen ze rond de dertig jaar oud waren, toch terugkeerden naar hun 'roots' en nu de gaucho tradities een warm hart toedragen. Deze laatste groep verwacht dat dit ook met de meerderheid van de jongeren van nu zal gebeuren. Ik zou graag over een paar jaar willen weten hoe de jongeren van dit moment dan in het leven staan. Dit is moeilijk te voorspellen met de tegenstrijdige meningen en informatie betreffende dit onderwerp.

Zoals in paragraaf 2.1 over gemeenschap naar voren komt, is een belangrijke factor binnen een gemeenschap het terugverlangen naar vroeger. Zygmunt Bauman beschrijft deze visie als volgt: '*Community is nowadays another name for paradise lost – but one to which we dearly hope to return, and so we feverishly seek the roads that may bring us there* (2001:3)'. Dit gegeven is duidelijk waarneembaar bij de gaucho gemeenschap in Chicoana. De oudere gaucho's verlangen terug naar de tijd van voor de tabaksplantages en de gedwongen economische homogenisering. De jongeren krijgen de geromantiseerde verhalen

⁴³ Hugo Vera: een gaucho uit de oudere generatie vertelde dit tijdens een diepte-interview.

⁴⁴ Walter: een jonge gaucho *verdadero*, vertelde dit tijdens een diepte- interview op 23 maart 2009.

uit deze tijd regelmatig te horen bij *'guitariadas'*⁴⁵. Deze *'guitariadas'* worden bezocht door jong en oud, man en vrouw en dit is dan ook de plek waar de verschillende generaties met elkaar interacteren. Jongeren leren hier de geschiedenis van hun eigen gemeenschap, leren dansen, zingen en gitaar en *'bombo'* bespelen⁴⁶.

Ik vond het mooi om te zien hoeveel respect er is voor de ouderen en hoe de ouderen hier op hun beurt van genieten. Ook die ouderen die tijdens een interview of onderling regelmatig op de jongere generatie mopperen, doen op deze avonden hun uiterste best de jongeren hun culturele normen en waarden bij te brengen. Ik heb hier vele avonden getuige van mogen zijn en keer op keer was het meest ontroerende moment wanneer Tono het folklore nummer: *'mi viejo'* begon te zingen. Dit nummer gaat over het respect van een zoon naar zijn vader. Hoe de vader al langzaam loopt alsof hij sorry zegt tegen de tijd. Uiteindelijk zingt de zoon dat hij de verhalen van zijn vader zal eren, zowel de publieke als de onbekende verhalen. De zoon zingt hetzelfde bloed te hebben als zijn vader, zijn leven in de toekomst te zijn. Hier een fragment.

*viejo mi querido viejo
ahora ya caminas lento
como perdonando el tiempo.
yo soy tu sangre mi Viejo
soy tu silencio y tu tiempo*⁴⁷.

Voor de oudere generatie is sentiment een belangrijke drijfveer voor het aannemen van een weerstandsetniciteit. Het terugverlangen naar de tijd met de vrijheid van het eigen baas zijn, de eigen werktijden bepalen, één zijn met de natuur, door weer en wind moeten rijden, vertrouwen op de sterke band tussen ruiter en paard en het kunnen overleven van dat wat de aarde je geeft. Dit leven had naast de schoonheid ongetwijfeld ook een hoop hardheid, deze hardheid wordt door de gaucho's echter vergeten waardoor de utopie van vroeger de wens van nu wordt. Het leven van nu is ook niet gemakkelijk, de vrijheid verloren, werken voor een baas, op de tijden die door deze baas worden aangegeven. Een paar maanden heel hard werken om vervolgens de rest van het jaar op een houtje te bijten in de hoop genoeg verdiend te hebben om het gezin te onderhouden. Met deze gegevens in het achterhoofd is het eigenlijk helemaal niet raar dat ze terugverlangen naar hoe het 'vroeger' was, zeker niet nu dit beeld geromantiseerd is. Aan de andere kant was er in diezelfde vroeger nooit de zekerheid van inkomen, een epidemie en alle koeien konden overlijden, een tijd lang harde vorst en er was niet genoeg gras over om de dieren te voeden. Nu is er in ieder geval nog de

⁴⁵ *Guitairadas*: avonden waarbij de gaucho's uit verschillende generaties samenkomen om met behulp van de gitaar folklore nummers te zingen en levensverhalen te vertellen.

⁴⁶ *Bombo*: een Argentijnse trommel die met twee stokken bespeeld wordt, geeft een vergelijkbaar geluid als de Afrikaanse Djembé.

⁴⁷ Vertaling is terug te vinden in bijlage 4

zekerheid van een vast inkomen, of de tabakoogst nu wel of niet veel opbrengt, er is altijd sprake van een vast basisinkomen. Dit is ook precies hetgene waar de jongere generatie aan gewend is en wat zij niet meer zouden willen veranderen. Verschillende jongere gaucho's vertelden hoe ze de verhalen van hun ouders wel erg mooi vinden maar willen toch nooit helemaal zo leven. Liever gaan ze in het weekend en op andere vrije dagen te paard de bergen in op zoek naar koeien, dit is voor hun meer een sport geworden dan een manier van leven⁴⁸.

Verschil is er dus niet alleen tussen de verschillende gemeenschappen en gauchoregio's, er is ook sprake van een groot intern verschil binnen de gauchogemeenschap van Chicoana. De oude en jonge generatie vertonen een andere reactie op de gedwongen economische homogenisatie en de daarbij horende aangepaste levensstijl.

Het feit dat de jongere generatie anders omgaat met de gedwongen economisch homogenisatie dan dat de oudere generatie dat doet ondersteunt mijn argument over identiteit en etniciteit. Etniciteit is slechts één van de vele factoren die van invloed zijn op iemand zijn identiteit. Het verschil in de door de verschillende generaties vertoonde reactie op de gedwongen economische homogenisatie toont aan dat de factor leeftijd een rol speelt, dit is in paragraaf 2.3 reeds beknopt aan de orde gekomen. Evenals etniciteit, beïnvloed leeftijd de persoonlijke identiteit.

⁴⁸ Aldus Walter, Boní, Anuela en Christina, tijdens verschillende diepte- interviews.

5: Gaucho's en etniciteit

In de voorgaande hoofdstukken is de identiteit van de gaucho's in Chicoana besproken en hoe en waarom ze de nadruk leggen op het verschil met andere groepen. In dit hoofdstuk zal uitgewerkt worden in hoeverre we deze gaucho's een etnische groep kunnen noemen. Daarvoor worden in paragraaf 5.1 de door Smith opgestelde criteria getoetst aan de empirische informatie, vervolgens gaat paragraaf 5.2 in op weerstandsetniciteit. Dit hoofdstuk heeft tot doel om aantoonbaar te maken waarom we de gaucho's in Chicoana als een etnische groep kunnen bestempelen en om de in andere delen van deze scriptie reeds genoemde weerstandsetniciteit te verklaren.

5.1 **Gaucho's als etnische groep**

Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek naar de identiteit van de gaucho's in Chicoana werd duidelijk dat deze groep gaucho's een sterke onderlinge verbondenheid voelen en de verschillen met andere groepen dusdanig bevestigen dat het concept etniciteit aan de orde komt. In paragraaf 2.3 is dit concept reeds gedefinieerd. Hieronder een korte herhaling van de criteria waar een etnische groep volgens Smith (in: Brown, 2001: 210) aan moet voldoen:

- Een naam waarmee de groep zichzelf omschrijft.
- Geloof in een gezamenlijke afkomst of oorsprong.
- Gedeelde geschiedenis.
- Gedeelde culturele gewoonten en tradities.
- Er moet een verbondenheid zijn met een bepaald grondgebied (al dan niet het gebied waar de groep op dat moment verblijft).
- Het belangrijkste: de groep moet zich ook duidelijk een groep voelen en zich als dusdanig identificeren.

Met de informatie uit de voorgaande hoofdstukken in het achterhoofd wordt het al snel duidelijk dat de gaucho gemeenschap in Chicoana zonder twijfel aan een aantal van de bovenstaande criteria voldoet. Er zijn echter ook criteria die slechts gedeeltelijk van toepassing zijn. De gaucho's in Chicoana noemen zichzelf '*gaucho's Salteños*' of '*gaucho's de Gúemes*', deze beide benamingen zijn van toepassing op de meso-identiteit, naar alle gaucho's van de Salta regio. Toch geven ze ook duidelijk aan dat de onderlinge verschillen tussen de gaucho's in deze regio groot zijn en ze hierdoor niet een hele sterke onderlinge verbondenheid voelen⁴⁹. Wel blijkt dat op het moment dat er een geheel andere groep in beeld komt de overeenkomsten tussen de '*gaucho's Salteños*' belangrijker blijken dan de verschillen. Dit is onder andere het geval in relatie met de buitenlandse eigenaren van de

⁴⁹ Informatie uit diverse interviews. Onder ander: Tono Vera, Daniel Plaza, Hugo Vera, la gringa, Stella en el Toro. Daarnaast kwam dezelfde informatie naar boven bij informele gesprekken tijdens het bezoeken van het rodeofestival in Chicoana, hier werden de verschillen keer op keer benoemd.

tabaksplantages. Uit observaties blijkt dat de '*gaucho's Salteños*' zich op deze momenten als één groep gedragen en opstellen. De onderlinge verschillen zijn dusdanig klein dat de overeenkomsten op deze momenten meerwaarde hebben.

Uit de context en paragraaf 3.3 is gebleken dat de gaucho's een duidelijk gevoel hebben van een gemeenschappelijke geschiedenis. Ze hebben gezamenlijk de strijd tegen de Spaanse overheersers geïnitieerd en dezelfde verliezen moeten doormaken. Dit gevoel van een gemeenschappelijke geschiedenis, begint echter niet bij het begin, want ook hiervoor was er al een groep mensen die zich gaucho noemden. Over dit tijdperk is weinig bekend.

Echter, de definitie die Smith geformuleerd heeft over etniciteit staat dat een geloof in een gezamenlijke oorsprong of afkomst van belang is voor het zijn van een etnische groep. Dit geeft mij het gevoel van een 'Adam en Eva' verhaal. Een soortgelijk verhaal hebben de gaucho's in Chicoana niet. Echter gebruiken ze het verhaal van de onafhankelijkheidsstrijd, Generaal Gúemes en Luis Burela. Officieel gezien is dit geen oorsprongverhaal aangezien er ook voor deze strijd al gaucho's waren maar het is wel hét verbindende verhaal die mijn inziens voor de gaucho's in Chicoana dezelfde functie heeft als een oorsprongverhaal.

Ik heb dan ook geen enkele gaucho gesproken die mij kon vertellen hoe de oorsprong en afkomst van de gaucho's in elkaar zit. Ze gaan niet verder terug dan de onafhankelijkheidsstrijd. Daarnaast is geloof in een gezamenlijke afkomst niet actueel, aangezien er nog steeds een behoorlijk aantal mensen uit niet- gaucho families volledig geaccepteerd worden in de gaucho gemeenschap, zie hiervoor paragraaf 3.4. Tono en Roberto vertelden mij meerdere malen dat de afkomst van een persoon er niet toe doet. Iedereen kan gaucho worden, zodra hij de juiste kennis en gedragingen kent en handhaaft. Als het geloof in een gezamenlijke afkomst in dit specifieke geval van belang zou zijn bij het vormen van de groep, zou deze samenleving gesloten moeten zijn. In paragraaf 3.4 is reeds de conclusie getrokken dat dit niet het geval is.

Verbondenheid met een bepaald grondgebied is het criterium waar de gaucho's in Chicoana zich het meest door verbonden voelen. Aangezien juist dit criterium in dit geval belangrijk is voor het ontwikkelen van een weerstandsetniciteit kunt u hierover meer lezen in paragraaf 5.2.

Concluderend stel ik vast dat de gaucho gemeenschap in Chicoana aan de door Smith opgestelde criteria van een etnische groep voldoen en we zodoende kunnen spreken van een etnische groep.

5.2 Weerstandsetniciteit?

Dat we de gaucho's uit Chicoana kunnen bestempelen als een etnische groep is, in de vorige paragraaf naar voren gekomen. Mijn doel gaat echter nog verder. Ik wil beargumenteren dat deze etniciteit door de mondialiseringsprocessen, en in het bijzonder de gedwongen economische homogenisering, belangrijker is geworden in het dagelijks leven van de

gaucho's. Daarvoor is het van belang duidelijk voor ogen te hebben dat etnische classificatie door de mens wordt toegepast om orde te scheppen in zijn leefomgeving, te weten wie er wel en wie er niet binnen de groep past en waarom. In tijden van mondialisering en dus meer invloeden van buitenaf, is dit indelen in verschillende 'soorten' des te belangrijker en pas effectief als de personen die de classificatie gebruiken er zelf in geloven (Cohen, 1985).

Dat de gaucho's in Chicoana in de classificatie geloven, blijkt wel uit hoe ze tijdens festivals het publiek in hokjes indelen. Zo maakte het groepje gaucho's waar ik tussen stond, er tijdens een festival in El Carril, een sport van om het publiek in te delen in groepen:

Zie je die daar? Die met die lage hoed met kleine rand en de grijze snor? Ja, die zie ik. Dat is er vast een uit het Zuiden. En die daar dan met, whahaha moet je die zien, dat is ongetwijfeld een Braziliaan die denkt dat hij zich als echte gaucho verkleed heeft. En dan daar, dat groepje met die grote hoeveelheid wijn op tafel. Dat zijn er wel een paar uit Chicoana, die herken ik wel en je ziet het aan hun kleren. Maar de rest van de jongens? Duidelijk afkomstig uit Corrientes. Dat zie je aan de broek en het materiaal van hun lasso, dat zouden wij hier nooit gebruiken. En zo gingen ze nog even door...

In het begin dacht ik dat het misschien kwam omdat ik erbij was, maar even later hoorde ik ook andere groepjes waar ik achterliep hetzelfde doen. Waar komt die indelingsdrang toch vandaan was mijn volgende vraag. Niet iedere gaucho aan wie ik het vraag weet er direct een antwoord op. De vraag wordt weggelachen of beantwoord met: het is toch gewoonweg hilarisch om te zien hoe die anderen erbij lopen. Ik heb het door, ik ga zwaarder geschut inzetten. Ik richt me tot Tono en zijn peetvader Roberto in de hoop dat zij mij willen helpen. Ze vragen of ze even na mogen denken over de vraag, omdat ze het eigenlijk zelf ook niet weten en even later zie ik ze met anderen praten. Al snel komen ze gezamenlijk op me aflopen met een grijns die duidelijk verraad dat ze trots zijn op hun onderzoekskwaliteiten. Hun verklaring is als volgt: deze festivals worden door zoveel verschillende mensen bezocht. De meerderheid kennen we niet en aangezien je al weet dat we ons graag afzetten tegen de onbekende ander is dit een prima tijdverdrijf. Het is voor ons veel leuker om met die mensen om te gaan die we kennen en om te bedenken wat ons beter maakt dan die ander. Kijk nou zelf, het ziet er toch niet uit? Lachend keken we nog even het festivalterrein rond. Ik denk te begrijpen, te voelen wat ze bedoelen, maar tegelijkertijd voel ik me ook die 'ander' waar ze zo om moeten lachen.

Tijdens het schrijven van dit dagboekfragment denk ik dat ik voel wat ze bedoelden. En toch moet ik hier maar eens verder op doorgaan, er een keer een echt serieus gesprek over hebben.

(dagboekfragment d.d. 26 februari 2009)

Deze gesprekken hebben veelvuldig plaatsgevonden en de gaucho's vertelden me stuk voor stuk hetzelfde:

'Antes del tabacco no había rason para cuidar nuestra cultura, casi no conocimos

otras culturas. Hace algunos años cambia todo, ahora hay tan mucho gente de otras lugares que nuestra cultura no es de nosotros nada mas. Tenemos que protegerla. La manera de vivir cambia, pero eso no significa que la manera de ser, la manera de vivir juntos esta cambiando. Por el tiempo que podemos no hay otra opcion que acariciar y cuidar la cultura y mantenerla. Eso solamente es posible cuando sabemos de otra culturas, conocemos nuestros propios particulares y estimamos mucho a las culturas distintos. De saber que lo es de Salta o de Chicoana es la unica manera para mantener gauchos como antes⁵⁰.

- Voor de komst van de tabakplantages was er geen reden om ons zorgen te maken over onze cultuur. We kenden bijna geen andere culturen. Sinds enkele jaren is alles veranderd. Tegenwoordig zijn er zoveel mensen vanuit andere plekken, dat onze cultuur niet meer alleen de onze is. We moeten haar beschermen. De manier van leven is veranderd, maar dit betekent niet dat de manier van zijn, het samenleven ook aan het veranderen is. Zolang we de mogelijkheid hebben is er geen andere optie dan onze cultuur te koesteren, verzorgen en te behouden. Dit is alleen mogelijk als we van andere culturen weten, weten wat ons anders maakt en respect op kunnen brengen voor de andere culturen. Door te weten wat van Salta of Chicoana afkomstig is, is de enige manier voor het behoud van de gaucho zoals hij vroeger was. -

Wetende dat een weerstandsidentiteit wordt aangenomen om gevoelens van achtergesteldheid, onderdrukking, uitsluiting en stigmatisering ten opzichte van een andere groep een plek te geven, is het van belang te begrijpen ten opzichte van welke groepen de gaucho's zich achtergesteld voelen. In deze gehele scriptie is de tabaksindustrie, en het daarbij horende gebrek aan land, aan de orde geweest en duidelijk is dat deze kwestie weerstand oproept tegen het economische systeem; tegen de buitenlandse multinationals die zoveel macht hebben over het dagelijks leven van de gaucho.

Zoals in paragraaf 2.5 duidelijk werd, hechten de gaucho's niet alleen economische maar ook culturele waarde aan dit land wat ze nu niet kunnen gebruiken voor hun gaucho-activiteiten. Dit gegeven versterkt het gevoel van achtergesteldheid ten opzichte van de inheemse bevolking die door de nieuwe landhervormingwetgeving, in tegenstelling tot gaucho's, wel de mogelijkheid hebben om aanspraak te maken op land.

De gaucho's voelen zich door deze wet niet alleen achtergesteld ten opzichte van de inheemse bevolking, maar ook tot de politieke elite van de Argentijnse staat die de wet heeft aangenomen en geïmplementeerd. De aanname van deze wet is met betrekking tot het vormen van de weerstandsetniciteit slechts een druppel op een gloeiende plaat. Gevoelens van stigmatisering, onderdrukking, uitsluiting en achtergesteldheid waren ook hiervoor niet nieuw voor de gaucho's. Velen hebben het gevoel dat het imago van barbaars en gewelddadige groep door de politiek wordt bevestigd, in plaats van de gaucho's de erkenning

⁵⁰ Quote in de bewoordingen van Kikiriki, een oudere gaucho die met deze woorden het algemene gevoel van veel gaucho's uitspreekt. Opgeschreven tijdens een diepte-interview op 5 april 2009.

te geven voor hun initiatief en grote verliezen tijdens de onafhankelijkheidsstrijd. Waar dit onderbuikgevoel op gebaseerd is, heeft helaas geen enkele gaucho kunnen verklaren. De gevoelens blijken voldoende voor het ontwikkelen van een weerstandsetniciteit.

Door het bestaan van de weerstandsetniciteit worden de grenzen van de groep dusdanig geformeerd dat de moeilijke omstandigheden gezamenlijk getrotseerd kunnen worden. Deze weerstandsetniciteit stelt de groep in staat om te overleven met behulp van andere (soms geheel tegengestelde) normen en waarden dan de 'ander'. Dit strookt echter niet met het idee van een min of meer open samenleving, zoals die van de gaucho's in Chicoana.

Door de bestaande weerstandsetniciteit valt te verwachten dat de grenzen van de gaucho gemeenschap duidelijk zijn, dat er geen twijfel over bestaat wie er wel en wie er niet in de groep hoort. Logisch gevolg van de gevoelens van achtergesteldheid en stigmatisering zou een gesloten samenleving zijn. Een samenleving die moeilijk te benaderen is. Dit is echter in Chicoana niet het geval. De veldwerkperiode was te kort om uitsluitsel te kunnen geven over het hoe en waarom van het naast elkaar bestaan van een weerstandsetniciteit en een open samenleving. De informatie die voorhanden is, wekt echter de indruk dat het vooral te maken heeft met het 'trotsgevoel' van de gaucho's. Trots zijn ze op hun eigen cultuur en gretig vertellen ze er zoveel mogelijk over om het mooie van hun cultuur te benadrukken. Dit maakt de gaucho's in Chicoana benaderbaar. Doordat deze gaucho's hun gewoonten en tradities graag delen met mensen die geïnteresseerd zijn, bestaat de mogelijkheid een vertrouwensband op te bouwen met de gaucho's. Zodra deze band bestaat met één van de gerespecteerde gaucho's, wordt deze door de anderen vertrouwd in zijn oordeel en leg je gemakkelijk contact met de gehele groep. Dit wil niet zeggen dat je meteen opgenomen wordt in de groep. Echter de ingang en de mogelijkheid om te leren wat van belang is, zijn aanwezig wat de eventuele aansluiting bij de groep vergemakkelijkt⁵¹.

Het bestaan van de open samenleving naast de weerstandsetniciteit zorgt ervoor dat er minder aanleiding is tot het zorgen maken over deze weerstandsetniciteit. De openheid verkleint de kans op spanningen tussen de gaucho's in Chicoana en andere groepen. Door deze openheid is er interactie tussen de verschillende gemeenschappen, mijn inziens een belangrijke voorwaarde voor het voorkomen van etnische spanningen.

⁵¹ Informatie verkregen uit de participerende observatie tijdens de gehele veldwerkperiode, voor een deel gebaseerd op eigen ervaringen.

Conclusies

Denkend aan een gaucho komt bij menigeen een beeld naar boven van een stoere man, een paard, koeien, eenzaamheid en slapen naast het kampvuur. Deze scriptie heeft reeds aan het begin duidelijk gemaakt dat dit wel een erg romantisch beeld schetst van de werkelijkheid. De romantiek bestaat nog, de koeien en de paarden blijven een belangrijk onderdeel van de gaucho-identiteit. De mondialisering tezamen met de gedwongen economische homogenisatie die voornamelijk in gang gezet is door de grote internationale tabaksplantages hebben een enorme invloed op het leven van een gaucho in Chicoana.

Met weemoed wordt er teruggekeken naar hoe het vroeger was: het geromantiseerde beeld van onafhankelijkheid en overleven. Juist dit gezamenlijke verlangen heeft de gemeenschapszin versterkt. De tabaksindustrie die zich in en rond Chicoana gevestigd heeft, verandert het dagelijks leven van de gaucho, de vrijheid is verdwenen, de gaucho is een loonarbeider geworden. Deze gedwongen economische homogenisering geeft de gauchogemeenschap een gevoel van verlies, een deel van hun tradities is niet meer uitvoerbaar vanwege economische beperkingen. De reactie op dit verlies is heftig: extra aandacht gaat naar de tradities en dat deel van hun cultuur dat in stand gehouden kan worden. Dit heeft tot gevolg dat duidelijker wordt wie er wel en wie er niet bij de gauchogemeenschap horen. Tegelijkertijd vergroot het echter de discussie binnen de gemeenschap zelf. Verschillende typen gaucho's worden gedefinieerd (*puestero*, *verdadero* en *trucho*) en het hangt ervan af in welk type je wordt ingedeeld en wat er van je verwacht wordt. De koppeling tussen de uiterlijke en de morele kenmerken is hiervoor van belang. Een gaucho *trucho* wordt sneller veroordeeld op zijn niet- gauchowaardige gedrag dan een gaucho *puestero* of *verdadero*.

Nadruk op verschil tussen gemeenschappen onderling, evenals binnen de eigen gemeenschap worden ingezet als middel om de grenzen van de etnische groep te versterken. Hierbij wordt bijvoorbeeld nadruk gelegd op kleding en voorwerpen die van oudsher in deze regio gebruikt worden. Hierbij is een reactieverschil zichtbaar tussen de generaties. De oudere generatie is niet gediend van het overnemen van bepaalde kledingstijlen uit andere regio's aangezien hiermee het 'eigene' van Chicoana vergeten zou worden. De jongeren kijken hier anders tegenaan, zij hebben niet de economische middelen voor het aanschaffen van de dure kleding uit de Salta regio en willen zich graag identificeren met de helden uit de rodeo die uit het Zuiden van Argentinië afkomstig zijn. Hierbij wordt duidelijk dat etniciteit slechts één factor is binnen de vorming van een identiteit, ook leeftijd speelt een duidelijke rol. Met betrekking tot tradities is het opmerkelijk dat sommige tradities wel worden overgenomen en dat tegelijkertijd iedereen zich ervan bewust is van waar deze tradities vandaan komen. Dit is een mooi voorbeeld van hoe mondialisering van de tradities samengaat met het regionalisme, de kennis over de oorsprong.

De gaucho's in Chicoana identificeren zich met anderen. Dit gebeurt op verschillende niveaus. Op microniveau identificeert een gaucho uit Chicoana zich met kolonel Luis Burela, mesoniveau met de '*gaucho's Salteños*' en generaal Gúemes. Met de Argentijnse staat en Amerikaanse cowboys willen de gaucho's zich op het macroniveau niet identificeren. Dit gebeurt met de andere Argentijnse gaucho's en paardenmannen uit Chili en Peru. Dit heeft te maken met het gevoel gemarginaliseerd en achtergesteld te worden door de Argentijnse staat. De cowboys staan hier symbool voor de Westerse overheersing en worden gekoppeld aan de film *Broke Back Mountain*.

De gaucho's in Chicoana voldoen aan de door Smith opgestelde eisen van een etniciteit. De gemeenschap heeft een naam, gedeelde geschiedenis, voelen zich verbonden met elkaar, delen tradities en gewoonten, hebben een oorsprongverhaal gevonden in de geschiedenis rondom Burela en Gúemes en voelen zich verbonden met het land in en rond Chicoana. Aan dit land verbinden ze niet alleen economische waarde. Omdat ze het land niet naar eigen keus kunnen gebruiken is het land verworden tot een cultureel symbool. Gevoelens van weerstand tegenover de gebruikers van het land: de eigenaren van de tabakplantages ligt dan ook voor de hand. Dit tezamen met de weerstand tegenover de Argentijnse staat, de inheemse bevolking en de Westerse tabakindustrie leidt tot een weerstandsetniciteit. Dit houdt in dat de collectieve gevoelens van achtergesteldheid leiden tot het benadrukken van de nog bestaande tradities om zodoende de grenzen van de gemeenschap te bewaren.

De gemeenschap in Chicoana is geen gesloten samenleving, zoals voor de hand zou liggen. De openheid van de gemeenschap geeft aan dat etniciteit gevormd wordt door een constant overleg tussen de leden. De gauchogemeenschap in Chicoana stelt etniciteit niet gelijk aan biologische afkomst. Het al dan niet erkend worden als lid van de gemeenschap hangt af van de verworven kennis, normen en waarden en het respect voor traditie.

Bibliografie

Boeken en artikelen:

Appadurai, Arjun

- 1996 'Disjuncture and difference in the global cultural economy', In: Indo & Rosaldo (eds) *The Anthropology of globalization; a reader*, Oxford: Blackwell Publishing

Barnard, Alan; Spencer, Jonathan.

- 1996 *Encyclopedia of social and cultural anthropology*, London: Routledge

Barth, Frederik.

- 1969 *ethnic groups and Boundaries*. Londen: Allen & Unwin

Bauman, Zygmunt

- 2001 *Community: seeking safety in an unsecure World*. Cambridge: Polity Press

Boeije, Hennie

- 2005 *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Amsterdam, Boom.

Brown, Michael E.

- 2001 'Ethnic and Internal Conflicts'. In: CA Crocker, FO Hampson (eds.), *Turbulent peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington: United States Institute of Peace Press, pp 210-223.

Castells, Manuel

- 2004 *The Power of Identity. The information Age: Economy, Society and Culture* Vol. II. Cambridge: Blackwell.

Chrysochoou, Xenia.

- Cultural diversity. Its social psychology*. Oxford: Blackwell

Delanty, Gerard

- 2002 *Community*. Londen: Routledge

Cohen, Anthony P.

- 1985 *The symbolic Construction of community*. Londen: Routledge

- Ember, Levinson.
Encyclopedia of cultural Anthropology, New York: Henry Holt and Company
- Eriksen, Thomas. H.
2003 *Ethnicity and Nationalism*. London: Pluto
- Folkman, S. & Lazarus, R. S.
1980 'An analysis of coping in a middle-aged community sample.' *Journal of Health and Social*
- Friedman, Jonathan
1994 *Cultural identity and global Process*, Londen: Sage Publishers
- Geisler, M.E.
2005 '*National Symbols, Fractured Identities: Contesting the National Narrative*', University Press of New England: London.
- Ghorashi, Haleh.
2003 *Ways to survive, Battles to win: Iranian women exiles in the Netherlands and United States*. Amsterdam: Nova Science Publishers
- Hannerz, Ulf
2004 Exotic no more: anthropology on the front, '*ethnic and racial studies*', Vol: 26, pp. 766- 768.
- Huijboom, S.
2005 *El Holando- Argentino: Een antropologisch onderzoek naar etnisch bewustzijn onder Nederlands- Argentijnse migranten*. Doctoraalscriptie Culturele Antropologie, UvA, begeleider R. van Ginkel.
- Inda, Jonathan Xavier; Rosaldo, Renato
2002 *The Anthropology of globalization; a reader*, Oxford: Blackwell Publishing
- Instituto Gúemesiano de Salta
1977 Temas para una biofrapia de general Martín Miguel de Gúemes. '*Seperata de boletín año primero de instituto Gúemesiano de Salta*', Salta

Nichols, M. W.

1941 The historic gaucho ' *The hispanic American historical review* ', vol 21, pp. 417-424

Occhipinti, Laura

2003 Claiming a place; land and identity in two communities in Northwestern Argentina', In: *The journal of latin american Anthropology*, 3 pp. 155-174

Sessa, Aldo; Guiraldes, Juan Jose

Onbekend Argentina los gaucho's; su paisaje, sus costumbres, destrezas y lujos. ' *Argentina Sessa editores Cosmogonias S.A.*

Slatta, Richard. W.

1983 '*Gauchos and the Vanishing Frontier.*' University of Nebraska Press: Lincoln

Sub comision de asuntos historicos- comité ejecutivo

1971 'La Guerra gaucha se inició en el Valle de Lerma' *Salta, a los 150 años de la muerte de general Gúemes, 1821- 1971.* Salta

Verwijzing film:

Gauchos: if you don't get on, you won't fall off.

2008 Jana Richter, director. 90 min. Richter productions, Argentinië/Duitsland.

Bijlage 1 Reflectie op het onderzoek

Al met al leer ik hier heel veel, veel over de cultuur van het leven op de pampas, de onderlinge afhankelijkheid, de schoonheid van een voor mij onbekend stuk van Argentinië, het harde werken, de spierpijn, onderling respect en gelukkig zijn met eigenlijk helemaal niks en de kunst van het alleen-zijn. Ik zou hier heel goed twee maanden kunnen leven. Ik voel me niet meer een ongenode gast. Ze stellen mijn aanwezigheid zeer op prijs. Elke dag genieten van het buitenleven, de natuur, de paarden, de rust... Helaas voelt het toch niet goed en besluit ik terug te gaan naar Salta. De twee mannen van de familie (vader en zoon) proberen iets te vaak toenadering te zoeken en als de vrouwen en kinderen weggestuurd worden voor het weekend, de wijnvoorraad is aangevuld en de sleutel van mijn kamerdeur 'opeens' zoek is voel ik me niet meer op mijn gemak.

Snel neem ik de bus terug naar Cordoba en de nacht breng ik wederom door in een bus... Zaterdagochtend vroeg staat er een auto op me te wachten bij het busstation en al snel zit ik weer op mijn vertrouwde plekje. Nog een beetje in shock vertel ik over de mooie ervaringen en de mannen en is iedereen blij dat ik daar vertrokken ben, voordat er echt iets gebeurd was... eind goed al goed. En er zijn hier genoeg gaucho's, dus ik kan mijn onderzoek - na wat kleine aanpassingen - prima hier uitvoeren. En ik voel me heerlijk thuis!

(dagboekfragment, d.d. 14 februari 2009)

Onderzoek doen, zo herinner ik me nog uit een college van Geert Mommersteeg is opgebouwd uit verschillende fasen. Op een dag kom je in de 'waarom doe ik dit' fase en ga je het liefst naar huis. Als doorgewinterd reiziger had ik de verwachting dat deze fase in mijn geval lang op zich zou laten wachten. Niets bleek minder waar. Bovenstaand fragment drukte mij met de neus op de feiten, onderzoek doen is niet altijd leuk en zeker niet als je een jonge vrouw bent. Toch wilde ik er niet te lang bij stilstaan. De tijd was beperkt en ik moest nu eenmaal door. Vol optimisme ging ik in mijn nieuwe onderzoeksdorp, wat gelukkig al bekend terrein was en ik aardig wat mensen kende, aan de slag met mijn onderzoek. Teleurstelling twee volgde toen bleek dat mijn onderwerp in dit deel van Argentinië helemaal niet speelt. Na overleg met bevriende gaucho's, werd het onderzoek omgegooid en daar zat ik ver van huis en met een compleet niet voorbereid onderzoek in een omgeving waar ik eigenlijk niet zou zitten.

Het werd me snel duidelijk, ik ben een echte doorzetter en na een korte periode van paniek en stress pakte ik mezelf bij elkaar en ging door. Gelukkig bleek ik achteraf gezien alle narigheid in één keer achter de rug te hebben. Snel leerde ik nog meer mensen in het dorp kennen, was er van een taalprobleem geen sprake aangezien ik de Spaanse taal beheers en begon het onderzoek te lopen.

Tijdens het doen van het onderzoek viel mij op hoe gemakkelijk ik contact legde met

de mannelijke gaucho's. Echter, ik wilde ook gauchas interviewen en observeren. Langzaam maar zeker bouwde ik ook met verschillende vrouwen een vertrouwensband op, onder andere door samen met ze op dansles te gaan. Toen ik eenmaal mijn hart verloren had aan een gaucho en de vrouwen zagen dat ik geen vrijgezel was, kwam het contact met de vrouwen in een stroomversnelling terecht. Het grootste struikelblok in het veld, het contact met vrouwen, was overwonnen.

Als vanzelfsprekend kwamen er meer leerpunten naar boven. Zo merkte ik gaandeweg dat mijn interviews met de informanten misschien wel iets te losjes gingen. Daardoor merkte ik vaak achteraf dat ik vragen vergeten was te stellen. Structuur werd aangebracht en de kwaliteit van de data ging snel omhoog.

Al snel viel mij echter ook op dat wanneer ik mijn pen en papier dicht bij de hand had ik andersoortige informatie kreeg dan wanneer dit niet het geval was. Alsof mijn papier de informant tijdens het gehele interview vertelde dat alles genoteerd werd. Dit had tot gevolg dat ik uit de interviews vaak informatie kreeg die niet strookte met wat ik observeerde: de gaucho werd door de informanten geromantiseerd. Dit gebeurde vaak ook als ik geen papier en pen bij de hand had, maar na een tiental minuten leek de informant dan vaak vergeten te zijn dat ik onderzoek deed en vertelde me het realistische beeld. Kijkend naar het romantische beeld wat in de film *Gauchos* van Jana Richter naar voren komt, denk ik dat haar camera hetzelfde effect had als mijn papier en pen. De gaucho's gaan zich anders gedragen en romantiseren hun bestaan.

Veel plezier heb ik beleefd tijdens mijn onderzoek. Zo vond ik het geweldig om te mogen helpen op de campo of om mee de bergen in te gaan op zoek naar de loslopende koeien. Onderstaande foto is genomen tijdens een driedaagse tocht in de bergen op zoek naar koeien. Het was geweldig om al wegdoezelend bij het kampvuur te bedenken dat dit niet alleen leuk was, maar ook nog eens ontzettend veel informatie voor mijn onderzoek opleverde. Dat ik voor mijn onderzoek al kon paardrijden heeft hier zeker aan meegeholpen.

Na een paar weken werd dit paardrijden ook nog op een andere manier nuttig. Ik had regelmatig interviews op moeilijk te bereiken locaties, net buiten het dorp en mocht daarvoor één van Tono's paarden lenen. Met de gaucho's die ik op deze manier bezocht was meteen een connectie. Ze vertrouwden me omdat ik te paard kwam en niet met de taxi. Hieronder een foto van hoe ik op weg ben naar een interview:

Tijdens het onderzoek heb ik regelmatig gereflecteerd op mijn methoden van onderzoek en de tot dan toe verkregen informatie. Wat miste er nog? Wat kon ik verbeteren? Deze vragen spookte constant door mijn hoofd en hebben mij geholpen om tijdens deze beperkte veldwerkperiode te groeien als onderzoeker en als persoon.

Onderzoek doen was één groot avontuur vol met uitdagingen, hoge toppen en diepe dalen die ik niet had willen missen. Mijn nieuwsgierigheid voor de intrigerende cultuur van de gaucho's is in deze periode alleen maar toegenomen en ik zou zonder te twijfelen weer opnieuw hier op onderzoek gaan. Er is nog zoveel onbekends te ontdekken, te beschrijven en te analyseren.

⁵² Foto genomen door Tono Vera tijdens mijn veldwerkperiode.

Bijlage 2: resumen en Español

La Tierra te llama: Gauchos y la etnicidad de la contrapresión en Chicoana, Argentina.

La pregunta central en esta tesis es: Como la identidad de los gauchos de Chicoana va cambiando en esta época del mundo globalizando? La tema mas importante es la influencia del tabaco. Es importante saber que etnicidad solamente es una parte de la identidad de una persona. Etnicidad es colectivo. Se representa las cosas que abrochan un grupo o una comunidad. En otro lado, identidad es algo personal que va influenciando por mas elementos que solamente etnicidad. Estos elementos son por ejemplo la edad, que sos hombre o mujer y gradación de educación.

Hace tiempo las actividades y posibilidades de los gauchos van cambiando por el cultivo del tabaco. Por los gauchos no hay mas tierra para guardar vacas y por eso tienen que trabajar en el tabaco.

Eso junto con los otros efectos del mundo globalizando significa que la identidad de los gauchos cambia. Por ejemplo: el sistema de gauchadas que era muy importante por los gauchos va a desaparecer, y ahora tiene una partición injusticia. Los gauchos que no dependen en el trabajo temporario en el tabaco pagan mucho dinero en los gauchos que dependen en el tabaco. Además, los gauchos tienen el sentimiento de pagar el pato por el tabaco. Eso no es solamente un tema economica, también es de postergación. La tierra adyacente de Chicoana tiene un valor economico y un valor cultural.

Encima hay el tema político. Los gauchos de Chicoana tienen el sentimiento que el político de Argentina se discrimina y marginan. Eso no es solamente un sentimiento, también hay razones. Un rason es que el politico ha aceptado una ley que dice que la población indígena de Argentina pueden empezar un procedimiento por recobrar tierra que antes era de los indígenas. Eso lleva a sentimientos de postergación en dos lados: del autoridades Argentinas y de la población indígena.

Todos estos influencias y sentimientos llegan a una etnicidad de de la contrapresión. Notable es que normalmente una comunidad con estos sentimientos probablemente es una comunidad cerrado. En Chicoana eso no es verdad: el comunidad de gauchos en Chicoana es mas o menos abierto. Eso significa que cuando sos de otro grupo y quieres ser gaucho que eso es posible. Por supuesto eso también tiene sus estipulaciones. Por ejemplo tienes que aprender todo de la vida gaucha, las costumbres, la manera de ser, la musica y el sistema de la gauchada.

Notable es que en el comunidad hay diferentes reacciones en la influencia de un mundo globalizando y el desarrollo del tabaco. La generación de viejos tiene mas emociones que los jovenes. La causa de eso es que los viejos conocen las historias por que ellos vivían

durante este tiempo. Ellos tienen morriña al tiempo como era antes del tabaco, sin influencias de afuera. En otro lado, los jóvenes solamente conocen las historias de los padres, las historias romantizadas. Por eso los jóvenes adaptan a los estilos de ropas de otro lado del país. Aquí viven los héroes de la doma que son ejemplos grandes en la vida de los jóvenes. Estas diferencias a veces llevan a tensión entre las generaciones. En un festival de la doma, por ejemplo, los viejos disgustan las ropas de los jóvenes en público y a veces están enojados. Estas tensiones no valen mucho tiempo. Normalmente los jóvenes y los viejos juntos van por las guitariadas por hablar de tiempos mejores y de la vida gaucha de hoy. En las noches así, no hay drama y todos quieren el mismo, no hay diferencias entre las generaciones.

Concluyente he observado una comunidad de gauchos que tienen memoria a los tiempos de antes, el tiempo antes del tabaco y antes del mundo globalizando. Por eso los gauchos de Chicoana edifican una identidad de la contrapresión.

Bijlage 3: recensie van de film: GAUCHOS:if you don't get on, you won't fall off.

Paarden rennen door het beeld, mannen tuigen hun paarden op, gaucho's staan voor de spiegel hun mooiste kleren aan te trekken, nog meer paarden, honden, gaucho's en koeien op een berg. Het leven van de gaucho's in Chicoana ziet er op beeld wel erg romantisch uit.

Een kritische kijker zal ongetwijfeld opmerken dat een aantal keer naar voren komt dat de gaucho niet alleen maar te paard achter de koeien aangaat en wel degelijk een andere baan heeft. Zo wordt Ramón gefilmd als hij in zijn kantoor de pensioenen van dorpsbewoners regelt en Roberto Mena tijdens zijn werk voor de plantsoendienst. Dit gebeurt echter in een dusdanige vaart dat sommige kijkers het beeld vasthouden van de paardrijdende stoere man die we een gaucho noemen. De in deze scriptie veelvuldig besproken gaucho's die in de tabak werken komen niet in beeld. Dit was voor mij een groot punt van verbazing, maar na er even over nagedacht te hebben kan ik verklaren waarom.

Ten eerste heeft het te maken met het uitgangspunt van de filmmaakster: een mooie film maken waar mensen graag naar kijken. Voor de film zijn de mannen en vrouwen zoals ze nu gefilmd zijn enorm aantrekkelijk, ze springen van het beeld af. Dit is hoogstwaarschijnlijk ook het doel geweest van de filmmaakster; die dingen filmen die mooi zijn en de kijker kunnen boeien en fascineren. Haar doel was niet gelijk aan die van mij en dit draagt zeker bij aan het vertekende beeld.

Ten Tweede heeft het voor een groot deel ook met de gaucho's zelf te maken. Zoals in mijn reflectie op het onderzoek te lezen is reageerden de gaucho's anders op het moment dat ik mijn notieboek bij de hand had. Het beeld wat er op deze momenten geschetst werd was veel romantischer dan wanneer het notieblok niet in de buurt was. Ik verwacht dat de camera hetzelfde, zo niet nog romantischer beeld uitlokte. Zo ging Roberto Mena nu wel 's ochtends heel vroeg te paard naar de campo terwijl hij in interviews aangeeft dat hij dit nooit doet omdat hij dan te lang onderweg is. Hij pakt de auto zodat hij sneller kan beginnen met werken. Het paard speelt in het leven van een gaucho een zeer grote rol, maar is niet allesbepalend zoals de film doet denken. Voor mij is het zeer interessant om te zien hoe de bril waar je doorkijkt het beeld van de gaucho kan bekrachtigen of kan nuanceren.

Voor de kijker is het dan ook van belang om zich voor de film goed te realiseren dat de film slechts een klein beeld geeft van hoe de gaucho's graag zouden willen leven. De grotere context in dit geheel mist. Het geromantiseerde beeld is prachtig en wat er op beeld voorbij komt gebeurt ook in Chicoana. Dit alles gebeurt echter niet zo systematisch als de film doet denken, het is slechts een klein onderdeel van het dagelijks leven wat meer inhoudt dan paarden alleen. Concluderend kan ik stellen dat de film een prachtig geromantiseerd leven vertoont van het gaucholeven in Chicoana.

Bijlage 4: De teksten en vertaling van de gebruikte folklore liedteksten

Salta es una mujer

*salta es una mujer
morena morena morena
lleva en su trenza una flor
mi dueña.
lleva en su trenza una flor
mi dueña.*

*salta es una mujer
alegre bonita y risueña
tiene en su boca un dulsor
de quella.
tiene en su boca un dulsor
de quella.*

*salta la linda te llaman
paraiso terrenal
tus cerros verdes de asombro
jamás habre de olvidar
porque en mi sangre te llevo
salta querida.*

*salta es una mujer
de historia de gauchos de guemes
y en su memoria quedo
por siempre
y en su memoria quedo
por siempre*

*a cafayate me ire
cantando por los medanales
y con vinito de alla
macharme
y con vinito de alla
macharme*

Salta is een vrouw

Salta is een vrouw
donkerharig
draagt in haar vlecht een bloem
Mijn bazin
draagt in haar vlecht een bloem
Mijn bazin

Salta is een vrouw
blij, mooi en lachend
heeft in haar mond een snoepje
Van honing
heeft in haar mond een snoepje
Van honing

Salta de mooie roept naar jullie
paradijs op aarde
jouw verbazend groene heuvels
ik zal je nooit kunnen vergeten
omdat ik je in mijn bloed meedraag
Mijn gewilde Salta

Salta is een vrouw vol van
verhalen over gauchos van Guemes
En in zijn geheugen ga ik
voor altijd
En in zijn geheugen ga ik
voor altijd

Naar Cafayate zal ik gaan
zingend voor de medanales
en met wijn van daar
bezat ik mezelf
en met wijn van daar
bezat ik mezelf

El corralero

*esta muy mal el corralero
alla en el potrero
como viejo esta
hay que ayudarlo a que muera
para que no sufra mas
siempre fuiste el mas sertero
y por eso quiero tu mal aliviar.*

*Como pretendes que yo
que lo crie de potrillo
clave en su pecho un cuchillo?
porque el patron lo ordeno
dejelo nomas pastar no rechases
mi consejo que yo lo voy a enterrar
cuando se muera de viejo.*

*Como pretendes que yo
que lo crie de potrillo
clave en su pecho un cuchillo*

*Junto al estero del bajo
lo encuentre tendido casi al expirer
me aserque muy lentamente
y se lo quise explicar
pero al verlo resignado
me temblo la mano
y me puse a llorar*

*Como pretendes que yo
que lo crie de potrillo
clave en su pecho un cuchillo?*

El Corralero

hij is heel ziek, el Corralero
daar in de stal
als een oudje staat hij daar
moet hem helpen te sterven
zodat hij niet meer lijdt
hij was altijd de meest werkwillige
En daarom wil ik hem verlossen

hoe kan het dat ik
die hem van veulen af opvoedde
Hem een mes in de borst steek?
Omdat de baas het opdraagt
mijn raad wordt niet opgevolgd
laat hem toch van het gras eten
Totdat hij van ouderdom sterft

Hoe kan het dat ik
die hem van veulen af opvoedde
Hem een mes in de borst steek?

samen onder het rieten matwerk
ik tref hem liggend aan
hij komt me langzaam tegemoet
en ik wil het hem uitleggen
maar bij het zien van het paard
begint mijn hand te trillen
en brengt het me tot huilen

Hoe kan het dat ik
die hem van veulen af opvoedde
Hem een mes in de borst steek?

Mi Viejo

*Es un buen tipo mi viejo
que anda solo y esperando
tiene la tristeza larga
de tanto venir andando.
yo lo miro desde lejos
pero somos tan distintos
es que crecio con el siglo
con tranvia y vino tinto.*

*viejo mi querido Viejo
ahora ya caminas lento
como perdonando el tiempo.
yo soy tu sangre
mi Viejo
soy tu silencio y tu tiempo.*

*El tiene los ojos bueno
y una figura pesada
la edad se le vino encima
sin carnaval ni comparsa
yo tengo unos años nuevos
el hombre unos años viejos
el dolor lo lleva adentro
y tiene historias sin tiempo*

*viejo mi querido Viejo
ahora ya caminas lento
como perdonando el tiempo
yo soy tu sangre
mi Viejo
soy tu silencio y tu tiempo*

Mijn oude

het is een goede man, mijn oude
hij wandelt alleen en hij hoopt
heeft triestheid over zich heen
Van het vele lopen
Ik herken hem van verre
maar we zijn zo verschillend
het is het voorbijgaan van de eeuw
de komst van de tram en rode wijn

Mijn oude, mijn geliefde oude
je loopt nu al langzaam
Alsof je de tijd excuseert
Ik ben jou bloed
Mijn oude
Ik ben jouw stilte en jouw tijd

hij heeft de goede ogen
en een gezet figuur
zijn jaren komen bovendien
zonder carnaval, noch maskerades
ik heb enkele nieuwe jaren
de man nog enkele oude
de pijn zal hij van binnen dragen
en hij heft verhalen zonder tijd

Mijn oude, mijn geliefde oude
je loopt nu al langzaam
Alsof je de tijd excuseert
Ik ben jou bloed
mijn oude
Ik ben jouw stilte en jouw tijd